

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka

Kvantitativní a kvalitativní rozbor spojek ve vybrané dětské literatuře

Quantitative and qualitative analysis of the conjunctions in the selected children's literature

Vedoucí diplomové práce: doc.PhDr.Martina ŠMEJKALOVÁ, Ph.D.

Bc. Jana Rybáková

Kubrova 3, 25216 Nučice

Český jazyk – Německý jazyk

Prezenční

2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury.
Prohlašuji, že odevzdaná elektronická verze DP je identická s její tištěnou podobou.

Nučice

08.12.2016

Obsah

Úvod

Teoretická část

1. Obecně o spojkách

1.1 Spojky souřadící

1.1.1 Vztah slučovací

1.1.2 Vztah stupňovací

1.1.3 Vztah odporovací

1.1.4 Vztah vylučovací

1.1.5 Vztah vysvětlovací

1.2 Spojky podřadící

1.2.1 Vztah příčinný

1.2.2 Vztah následkový

1.2.3 Vztah účinkový

1.2.4 Vztah důvodový

1.2.5 Vztah účelový

1.2.6 Vztah podmínkový

1.2.7 Vztah přípustkový

1.2.8 Vztah časový

1.2.9 Vztah způsobový

1.2.10 Vztah prostředkový

1.2.11 Vztah průvodní okolnosti

1.2.12 Vztah výjímkový

1.2.13 Vztah zřetelový

1.3 Věty obsahové a determinující

2. K jednotlivým spojkám vyskytujícím se v textu knih

3. Český národní korpus

3.1 SKRIPT2012

3.2 SCHOLA2010

4. O Denících malého poseroutky

PRAKTICKÁ ČÁST

5. Postup práce v praktické části

5.1 Výskyt spojek v jednotlivých knihách

5.1.1 První kniha

5.1.2 Druhá kniha

5.1.3 Třetí kniha

5.1.4 Čtvrtá kniha

5.1.5 Pátá kniha

5.1.6 Šestá kniha

5.1.7 Sedmá kniha

5.2 Podíl jednotlivých výskytu na začátku a uprostřed věty

5.2.1 První kniha

5.2.2 Druhá kniha

5.2.3 Třetí kniha

5.2.4 Čtvrtá kniha

5.2.5 Pátá kniha

5.2.6 Šestá kniha

5.2.7 Sedmá kniha

5.3 Celkový přehled výskytů spojek na začátku věty

5.4 Víceslovné spojovací výrazy

5.4.1 První kniha

5.4.2 Druhá kniha

5.4.3 Třetí kniha

5.4.4 Čtvrtá kniha

5.4.5 Pátá kniha

5.4.6 Šestá kniha

5.4.7 Sedmá kniha

5.5 Výskyt spojek v učebnici pro pátý ročník

5.6 Užívání spojek dle vybraných dat ČNK

5.6.1 Korpus SKRIPT2012

5.6.1.1 Písemné práce žáků základních škol

5.6.1.2. Písemné práce žáků ve věku od 10 do 11 let

5.6.1.3 Písemné práce žáků pátých tříd základních škol

5.6.2 Korpus SCHOLA2010

6. Závěr

7. Seznam použité literatury

8. Resumé

9. Abstract

10. Klíčová slova

Úvod

Toto téma diplomové práce jsem si vybrala, protože jsem často svědkem debat a hořekování kolegů či odborníků, co všechno děti neumí a jak málo čtou. I při spolupráci s tvůrci korpusu SKRIPT2012 A SCHOLA2010 jsem si všimla poměrně malé pestrosti užití slovní zásoby. V písemných pracích jsem často narážela na nekoherentnost textu, časté opakování slov či redundanci. Proto jsem se začala zabývat spojkami a přídavnými jmény. Po zkoumání mluvy svého okolí jsem došla k tomu, že ani my dospělí vzdělaní lidé v běžné komunikaci neužíváme příliš širokou slovní zásobu. V psaných textech je ale užití penzum slov rozmanitější. Tomu se ale děti na základní škole právě ještě učí a vybrušují své schopnosti užívání vhodných jazykových prostředků.

O obohacování slovní zásoby se hovoří především v souvislosti se čtením. Zaměřila jsem se tedy na psané texty. Zvolila jsem sérii knih o poseroutkovi od Jeffa Kinneyho. V čase výběru tématu této práce byly tyto knihy absolutním bestseller mezi knihami pro mládež od 8 let, tedy pro děti, které si již čtou samy a často si i knihy už volí samy. V roce 2014 patřila tato série mezi nejpůjčovanější knihy pro děti a mládež Městské knihovny v Praze¹. V následujícím roce si své pozice udržela. V roce 2014 i 2015 patřili knihy o poseroutkovi k nejprodávanějším titulům např. i v internetovém knihkupectví www.kosmas.cz.²

Při rychlém průzkumu v několika čtvrtých a pátých třídách základních škol jsem zjistila, že 95% dětí knihy o poseroutkovi zná a četli aspoň úryvky.

Zvolila jsem tedy texty mezi dětmi známé a oblíbené. Zaměřila jsem se na užití spojek a hlavně na to, jak širokou škálu jich autor (tedy překladatel) užívá. Snažila jsem se také vyhledat pro různé spojky jejich užití, kdy budou vyjadřovat odlišné významové vztahy. Můj výzkum je tedy kvantitativní i kvalitativní.

Jako penzum dat ke srovnání využívám korpusu SKRIPT2012. Protože data pro korpus jsou sbírána v letech 2008-2010, přičemž nejstarší text písemné práce pochází až z roku 2002, významnější počet prací z roku 2003, rozhodla jsem se tedy svoji práci časově omezit. Bohužel data, která by se časově kryla, v takovém rozsahu jako jsou v korpusu, není v mých silách získat. Myslím ale, že rozmezí cca 11 let by nemělo být pro užívání spojek dětmi zas až tak zásadní. V současnosti se ale i žáci čtvrtých a pátých tříd stávají uživateli mobilního telefonu či tabletu, což může mít na jejich aktivní užívání spojek vliv. Proto chci svůj výzkum časově omezit začátkem roku 2014, kdy byl Deník poseroutky tak populární a zároveň data z korpusu SKRIPT ještě velmi živá. Zabývám se tedy pouze prvními sedmi díly této série.

K dalšímu srovnání užívám také text učebnice vlastivědy pro pátý ročník. Učební texty jsou dalším kanálem, kterým se k žákům mohou dostávat a dostávají znalosti o užívání mateřského jazyka. Proto je zajímavé, jak vlastně tyto texty z jazykového pohledu vypadají.

Dále pracuji i s korpusem SCHOLA2010. Když se totiž věnuji učebnímu textu, je třeba se také věnovat komunikaci v hodině, když jsou tato data dostupná.

Celkově jsem tedy dospěla k tomu, že se v této práci pokusím vytvořit rozbor z hlediska spojek a spojovacích výrazů (především jejich kvantity) textů, které působí na fiktivního žáka. Držím se prostředí školy.

1. Dle dat MLP, které mi po dotazu byla zaslána.

2. Dle dat knihkupectví KOSMAS, uveřejněných na jejich stránkách www.kosmas.cz.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Obecně o spojkách³

Spojky slouží ke spojování vět či jejich částí, jsou to slova neohebná a neplnovýznamová. Spojování členové mohou být rovnocenní, pak se jedná o vztah koordinace. Pokud oba členové nejsou rovnocenní, jedná se o vztah subordinace. Z významového hlediska vyjadřují spojky vztah mezi dvěma spojovanými členy. Forma spojek může být jednoslovná (že), opakovaná (a, a), dvojitá (buď – nebo) nebo víceslovná. Do víceslovných spojovacích spojení mohou vstupovat i další slovní druhy. Tak vznikají kombinované spojovací výrazy, např. hned (když), teprve (když), (až)konečně. Se spojkami se často spojují adverbia, částice a substantiva.

1.1 Spojky souřadící

Spojky souřadící, neboli parataktické, slouží k vyjádření vztahu koordinace. Parataktické spojky mohou vyjádřit několik významových stupňů od vztahu slučovacího až po vztah blížící se vztahu subordinačnímu.

1.1.1 Vztah slučovací

Při prostém slučování používáme nejčastěji spojku „a“. Pokud chceme připojovaný člen mírně zdůraznit, či je jeho přiřazení až dodatečné, použijeme spojku „i“. Pokud chceme vyjádřit slučovací vztah ve větě, kde je užito záporu, použijeme spojku „ani“. Před a, i ani, se nepíše čárka. K vyjádření slučovacího vztahu můžeme použít dvojitě spojky, např. jak-tak, jednak-jednak, ať- ať, ať-nebo, ať-či. V záporné větě pak čárku píšeme před druhou spojkou, pokud ovšem nezačíná na a. Slučovací vztah mohou také vyjádřit původní adverbia, vyjadřující časovou následnost. Např. potom, pak, nakonec, konečně, přitom.

1.1.2 Vztah stupňovací

Spojka zde vyjadřuje, že druhý člen je kvalitativně na jiné úrovni. Lze ho vyjádřit spojkami a, i, ba, ba i, ba dokonce, nadto, přímo, neřkuli, až i, ano i, navíc, hlavně, a ještě, nebo i, nebo dokonce, nebo alespoň, atd.

3. informace v této kapitole jsou převzaty z Příruční mluvnice češtiny

Pokud jde jen o zdůraznění jediného členu, jde o částici. Vztah stupňovací mohou vyjádřit i dvojité spojky. Např. nejen ale, nejen nýbrž a nejen ale dokonce. Vztah stupňovací má blízko ke vztahu odporovacímu.

1.1.3 Vztah odporovací

Druhý člen se zde staví do protikladu ke členu prvnímu. Lze ho vyjádřit například spojkami: ale však avšak, naopak a přece, jenže a jenomže. Z víceslovných spojovacích výrazů sice-ale, ne-ale ani, ne tak-jako spíše atd.

1.1.4 Vztah vylučovací

Jde o vztah dvou členů, kdy může platit jenom jeden z nich. Lze ho vyjádřit spojkami: buď-anebo, nebo, anebo a či. Obvykle nezáleží na tom, který ze spojovaných členů se bude realizovat. Vylučovací vztah má blízko ke slučovacímu.

1.1.5 Vztah vysvětlovací

Spojky v tomto vztahu vyjadřují, že věta jimi připojená je vysvětlení vztahu k první větě. Jedná se o spojky: neboť, vždyť, totiž.

1.2 Spojky podřadící

Spojky podřadící, neboli hypotaktické, vyjadřují sémantickou závislost připojované věty a vyjadřují její vztah ke větě řídící.

1.2.1 Vztah příčinný

Slouží k vyjádření příčiny a následků. Tento vztah vyjadřují spojky protože, že, poněvadž, jelikož, když, atd.

1.2.2 Vztah následkový

Jde o vyjádření následku, vyplývajícího z předchozího děje či tvrzení. Užívá se spojek proto, a proto, tedy, a tedy, tudíž, a tak, což, atd. „*Tato spojení se považují za parataktická, sémanticky však souvisejí s vztahem příčinným*“.

1.2.3 Vztah účinkový

Vztah účinkový vyjadřuje následek děje nebo vlastnosti. Užívá se spojek že, až, takže. Může také vyjádřit účinek, který téměř nastal, a to například spojkami: divže, málem že.

1.2.4 Vztah důvodový

Vztah důvodový je opakem vztahu příčinného, z následku zde usuzujeme na příčinu. Uživí se stejných spojek jako ve vztahu příčinném: protože, neboť, že když, vždyť.

1.2.5 Vztah účelový

Jde o vyjádření účelu děje uvedeného ve větě řídící. Tento vztah můžeme vyjádřit spojkami: aby, by, ať, atd.

1.2.6 Vztah podmínkový

Vztah podmínkový vyjadřuje, že platnost děje nebo stavu je podmíněna platností jiného děje nebo stavu. Tato podmínka může být buď uskutečnitelná nebo neuskutečnitelná. Pokud je podmínka uskutečnitelná, užíváme spojky jestliže, když, pokud, atd. Pokud je podmínka neuskutečnitelná, užíváme kondicionálu minulého či přítomného a spojky kdyby.

1.2.7 Vztah přípustkový

Jde o vztah, kdy věta závislá uvádí okolnost, navzdory které děj nebo stav ve věci řídící platí. Užíváme zde spojky ač, ačkoli, třebaže, přestože, i když, i kdyby, atd.

1.2.8 Vztah časový

V tomto vztahu se uplatňují spojky: když, až, než dokud, zatímco, kdykoliv, pokaždé když. Jedna z vět takto spojených vyjadřuje odpověď na otázku kdy? jako dlouho? od kdy do kdy? a tak podobně. Rozlišujeme zde významy současnosti, předčasnosti a následnosti. Pro současnost jsou to např. spojky: když, pro předčasnost např. poté co, a o pro následnost když nebo než.

1.2.9 Vztah způsobový

Jedna z vět vyjadřuje děj, který charakterizuje kvalitu (i kvantitu) děje věty druhé. Realizují se tyto spojovací výrazy: tak že, tím že, tak aby, atd. Spojky mohou vyjadřovat i vztah způsobový srovnávací. Jde o spojky: jak(o), jakoby, jako (kdy by), jako když atd.

1.2.10 Vztah prostředkový

Vedlejší věta je zde prostředkem k realizaci jiného děje. Takto mohou být spojeny věty např. výrazy: tím že, tak že, podle toho že, atd.

1.2.11 Vztah průvodní okolnosti

Tento vztah vyjadřuje okolnost, která ale nenastala. Vyjadřujeme ho pomocí spojek aniž, bez toho že, bez toho aby, atd.

1.2.12 Vztah výjimečný

Věta řídící má ve své platnosti výjimku, která je vyjádřena větou závislou. A to např. spojkami leda, ledaže, leda by, atd.

1.2.13 Vztah zřetelový

Obsah věty řídící je vymezen oblastí, která je definována ve větě závislé. Uplatňují se zde spojky: co se týče, pokud jde o, se zřetelem na to že, atd.

1.3 Věty obsahové a determinující

„Spojky ve větách obsahových a determinujících se účastní vyjádření vztahu sémantické implikace, jímž souvisí věty obsahové a věty determinující se svou větou řídící. Věty obsahové jsou uvozovány spojkami: že, aby, zda, zda-li, -li, jestli, a to v závislosti na tom, zda je závislou větou věta oznamovací ,nebo tázací.“

„Věty determinující se vztahují ke jménu věty řídící. Jsou uvozeny relativy (vztažnými zájmeny a příslovci), např.: kdo, co, jaký, který, jenž.“

Některé spojky jsou polyfunkční, což znamená, že je jejich význam nespecifikovaný. Mohou být tedy součástí řady větných konstrukcí s různými významovými vztahy. Jsou to např. spojky že, aby když, jestli , co, jak atd.

2. K jednotlivým spojkám vyskytujícím se v textu knih⁴

A

„A“ je spojkou souřadící, která je schopna pomoci vyjádřit řadu významových vztahů. Může pouze spojovat větné členy a věty v poměru slučovacím, případně stupňovacím, nebo také nabývat významu „ale“ či „avšak“ v poměru odporovacím. Pokud nabývá významu „proto“, jedná se o poměr důsledkový. „A“ ale může být částicí či citoslovcem.

Příklady užití v textu Kinneyových knih:

1.kniha, strana 95

„Máma dneska večer přišla do mého pokoje s letákem v ruce. A jen jsem ho uviděl, věděl jsem PŘESNĚ, co to je.“

1. Kniha, strana 71

„Přeskákali jsme pár zahrádek a byli jsme tam.“

Zde je „a“ použito jako prostředku k vyjádření slučovacího vztahu.

1.kniha, strana 116

„Když mi bylo sedm, chtěl jsem k Vánocům jenom jednu věc: domek pro Barbie. A NE proto, že to je holčičí hračka, jak tvrdil Rodrick.“

V této větě je „a“ součástí víceslovného spojení, které vyjadřuje vztah příčinný.

4. Informace v této kapitole jsou převzaty z internetové jazykové příručky dostupné na: prirucka.ujc.cas.cz

Že

„Že“ je spojkou podřadící a slouží k vyjádření řady významových poměrů. Například vztah příčinný či přípustkový. Může také vyjadřovat prostředek, a to především ve spojení s „tím“ či řídčejí s příslovcem „tak“. Pokud se v řídící větě objevuje odkazovací výraz „tak“, „tolik“ nebo „takový“, je „že“ použito pro vyjádření významového vztahu účinkového. „Že“ se také užívá k prostému přiřazení dalšího obsahu (např. *viděl, že vlak odjíždí*). „Že“ může být i částicí (např. *Že jsem to nevěděl!*).

Příklady užití v textu Kinneyových knih:

7.kniha, strana 58

„Nejdřív jsem byl hrozně nadšený, že budu s Baylee tancovat.“

1.kniha, strana 134

„Manny řekl mámě, že jsem ho donutil sníst pavouka.“

To jsou příklady, kdy „že“ připojuje vedlejší větu doplňující svým obsahem větu řídící.

6. kniha, strana 51

*„Rowley začal **tím**, že na mě chtěl název nějakého sportu.“*

6. kniha, strana 132

„Jediný, kdo byl ochoten si inzerát koupit, byl Tony z pizzerie U Papá Tonyho, jsem si dost jistý, že nám vyšel vstříc jen proto, že tam k němu chodíme nejmíň dvakrát týdně a on nechce přijít o zákazníky.“

Ale

„Ale“ je spojkou odporovací, která se často užívá na začátku věty. Může sloužit k vyjádření například nesplněného očekávání (*navštívil jsem ho, ale nebyl doma*), náhrady za něco (*byl starý, ale zato bohatý*) či s přípustky. „Ale“ může také být užito ve vztahu stupňovacím zvláště ve spojení „ne(jen) - ale (i)“. „Ale“ se také užívá k dodatkovému připojení rozvíjejícího členu věty (např. *naučil se to, ale ne dobře*). Může být i částicí či citoslovcem.

Příklady užití v textu Kinneyových knih:

6.kniha, strana 105

*„Zeptala jsem se mámy, jestli by mi nepůjčila pár doláčů, aby se moje čivava zase uklidnila, **ale** neustoupila.“*

V této větě je tisková chyba, kdy je místo „zeptal“ v knize „zeptala“.

„Ale“ zde vyjadřuje významový vztah odporovací s významem nesplněného očekávání.

2. kniha, strana 4

„Ale i když mi táta vysvětlil, co to je a jak funguje startovací pistole, plaval jsem pořád nejhůř z celého týmu.“

Když

„Když“ je spojkou podřadící, která se nejčastěji používá v časovém významu. Další možné významové vztahy, do kterých „když“ vstupuje, jsou podmínkový ve významu „jestliže“, příčinný či důvodový ve významu „protože“, odporovací ve významu „zatímco“ a ve spojení „i když“ s vztahem přípustkovým ve významu „přestože“. „Když“ může být i částicí, která vyjadřuje povzdech, zklamání či lítost.

Příklady užití v textu Kinneyových knih:

6.kniha, strana 187

*„Dneska ráno, **když** jsem se oblékal, natáhl jsem si boxerky, co ležely na prádelníku.“*

Zde je slouží spojka „když“ k vyjádření vztahu časového.

2.kniha, strana 11

„Klaus byl nejchytřejší kluk až do pátý třídy, i když byl z prostředku abecedy.“

Tak

„Tak“ je především zájmeným příslovcem, ale může být také spojkou souřadící, a to při vyjádření významového vztahu důsledkového či slučovacího ve spojení „jak – tak“. Dále tak může být i částicí či citoslovcem.

Příklady užití v textu Kinneyových knih:

2.kniha, strana 47

*„Rodrickovi jsou ty chyby ukradený, **tak** tátovi řekne, ať je nechá být a opíše to, jak to je.“*

„Tak“ zde slouží k vyjádření následku toho, že Rodrickovi byly chyby ukradené.

Aby

„Aby“ je spojkou podřadící, která slouží k vyjádření účel, účinek či způsob kdy v obou větách je užit zápor. Může také k řídící větě přiřazovat další obsah (přál si, aby už byl konec). Aby může být i částicí například ve zvolání: *"Už aby ta zima skončila"*

Příklady užití v textu Kinneyových knih:

Kniha 1, strana 119

„Snažil jsem se mámu přemluvit, aby koupila něco zajímavějšího, třeba telku nebo stroj na ledovou tříšť nebo tak.“

Kniha 2, strana 46

„Rodrick má zítra odevzdat práci z angličtiny a máma ho donutila, aby si ji tentokrát napsal sám.“

Protože

Protože je spojkou podřadící, která vyjadřuje příčinný či důvodový významový vztah.

Kniha 6, strana 2

„Děti, jejichž rodiny Vánoce neslaví, mají kliku, protože se nemusí stresovat, když se v tuhle roční dobu nechovají vzorně.“

Kniha 1, strana 98

„Napadlo mě, jestli se nemám ucházet o roli čarodějnice, protože jsem zaslechl, že ta v té hře Dorotce všelijak ubližuje.“

Zde slouží „protože“ k vyjádření vztahu důvodového.

Takže

Takže je spojkou podřadící, která vyjadřuje důsledek děje ("*Pršelo, takže jsme nemohli jít ven.*")

Kniha 3, strana 107

„Prakticky jistě nemohla vidět, co mám na sobě od pasu dolů, takže se mi ulevilo.“

Kniha 3, strana 106

„Rodrick dobře ví, že o Velikonocích trvá mše vždycky nejmiň dvě hodiny, takže jen hledal způsob, jak se z toho vyvlíknout.“

V obou případech jde o důsledky děje : o důsledek toho, že něco nemohla vidět a toho, že mše trvá nejmiň dvě hodiny.

Jenže

Jenže či jenomže je spojkou souřadící, která vyjadřuje odporovací významový vztah s významovým odstínem omezení ("*Je to hezké, jenomže pro nás nedostupné*").

Kniha 1, strana 83

„Jenže když jsem pak zjistil, S KÝM budu zápasit, byl bych ho za Bennyho okamžitě vyměnil.“

Kniha 6, strana 93

„Já vím, že bych měl jíst zdravěji, jenže kdybyste z mého stravování vyřadili všechny fastfoody, tak jsem v průšvih, protože se nejspíš tak z pětadevadesáti procent skládám z kuřecích nuggetů.“

Kniha 7, strana 14

„Časem pahýl vyschne a odpadne a mimino má úplně normální pupík. Jenomže ten Mannyho pahýl nikdo nikdy NENAŠEL.“

Nebo

Nebo je spojkou souřadící s vylučovacím významem. Vyjadřuje vztah neslučitelnosti ve významu „*a nebo*“ ("Peníze, nebo život!"). V takovémto případě se před „*nebo*“ píše čárka. Může také vyjařovat vztah mezi dvěma nebo více možnostmi ("Řekni to tatínkovi *nebo* mamince."). Ve spojení „*nebo – nebo spíše / lépe / raději / vlastně*“ má význam opravný ("Silnice *nebo spíš* vozovka").

Kniha 3, strana 64

„Když šel Rodrick po večeri na záchod, šel jsem k němu dolů, abych zjistil, jestli tam nenajdu nějaké obaly nebo drobečky.“

Kniha 7, strana 62

„Nevím, jestli je to hodně nebo málo, jedno ale vím jistě – nikdy nedostanu k narozeninám světelný meč, bez ohledu na to, jak moc ho chci.“

Kniha 3, strana 77

„Jenže kdykoliv se podíval jinam, Leon mě cvrnknul do ucha nebo mi do něj zašťoural nasliněným prstem nebo tak něco.“

Jestli

„*Jestli*“ je spojkou podřadící, která slouží především k vyjádření podmínkového významového vztahu. Dále se může používat ve významu „*zatímco*“, či hovorově ve spojení „*jen jestli*“. „*Jestli*“ může být také částicí.

Kniha 6, strana 7

„To asi má dokazovat, že v noci byl na Severním pólu, ale začínám si říkat, jestli ho spíš nestěhuje Rodrick.“

Kniha 3, strana 102

„Nevěděl jsem, jestli „pupan“ je nějaké dětské sprosté slovo nebo co, ale nelíbilo se mi, jak to zní.“

Než

„Než“ či „nežli“ je spojkou podřadící. Užívá se ve významu srovnání při nerovnosti (např. Rána jsou chladnější než večery.). V záporných větách vyjadřuje nějaké omezení (např. To nemají nikde jinde než v Brně.) Časově se „než“ užívá ve významech „dříve než“ a „dokud ne“. Ve spojení „než“ (aby) ve významu účinkově srovnávacím.

Kniha 3, strana 65

„Těsně předtím, než Rodrick sešel ze schodů, jsem skočil do skříňky, co má pod stolem, a zavřel jsem za sebou.“

Kniha 3, strana 139

„Chirag si poměrně rychle domyslel, co se děje, a šel okamžitě za učitelem, aby to zarazil, než se to moc rozjede.“

V obou případech jde o význam časový.

Ať

„Ať“ může být souřadící nebo podřadící spojkou. Souřadící ve spojení „ať-at“ , „ ať-či“ a „ať-nebo“. Podřadící spojkou je, když slouží k vyjádření vztahu účelového a přípustkového, či upřesňuje obsah ve významu „aby“. „Ať“ může být také částicí a to ve významu „kéž“ a „necht“.

Kniha 3, strana 11

„Řekl jsem strejdovi, ať ten koš na prádlo vrátí a dá mi peníze, že si koupím něco, co budu opravdu POUŽÍVAT.“

Kniha 3, strana 34

„Řekl jsem mu, ať tam dá něco ze svých vánočních dárků, aby ti lidi v budoucnosti, co schránku otevřou, dostali do ruky fakt dobré věci.“

V obou případech jde o upřesnění, co autor řekl.

Ani

„*Ani*“ je spojkou souřadící, která slouží k vyjádření vztahu slučovacího v záporných větách (Nepřijdu dnes ani zítra). „*Ani*“ může být také částicí.

Kniha 7, strana 21

V přípravce jsem to nevydržel ani den, učitelka musela zavolat mámu, aby si pro mě přijela.

Kniha 3, strana 77

„Nesmí se tam číst ani dělat úkoly ani NIC, což je podle mě pěkná pitomost, protože většině těch, co tam seděli, by se trocha učení docela hodila.“

I

Samostatné „*i*“ je spojkou souřadící, která se realizuje ve vztahu slučovacím. Spojuje větné členy těsněji a důrazněji než spojka „*a*“. A ve spojení „*ba i*“ může vyjadřovat stupňování. Vyskytuje se také ve víceslovných spojovacích podřadících výrazech, „*i když*“ a „*i kdyby*“. „*I*“ může být i částicí.

Kniha 6, strana 182

„Jsem přesvědčený, že kdybych ho nevzbudil, byl by klidně spal, i kdyby mu to vyplavilo postel z domu.“

Kdyby

„*Kdyby*“ se vyskytuje buď ve spojení se slovesem (kdybych, kdybys) nebo ve spojení se zájmenem (kdyby ses, kdyby sis) jako spojka podřadící. Vyjadřuje podmínku či přípustku. „*Kdyby*“ může být i částicí.

Proto

„*Proto*“ je především zájmenným příslovcem, které odkazuje k vedlejší větě, zvláště účelové nebo důvodové. „*Proto*“ může být ale také spojkou souřadící důsledkovou. „*Proto*“ je i modální částicí ve spojení „*no proto*“.

Kniha 3, strana 179

„Proto nejsem moc nadšený z představy, že bych s ním měl strávit víkend ve stanu.“

Jako

„Jako,, může být spojkou podřadící i souřadící. Souřadící ve vztahu slučovacím ve významu i (v zimě jako v létě chodil prostovlasý). Jako podřadící spojka se „jako“ užívá, pokud uvádí doplňkové výrazy a přístavek (dojel jako první) nebo ve významovém vztahu srovnávacím (velký jako já).

Kniha 7, strana 62

„Strašně nerad bych časem zjistil, že jsem si svůj příděl už vyplácal, protože jsem se choval, jako bych měl omezené zásoby.“

Kniha 3, strana 40

„Poslední dva dny Manny tahá cicku po domě, jako když byl malinký, a já se snažím vyhybat se mu, jak to jenom jde.“

Kdežto

„Kdežto“ je spojkou podřadící, kterou užíváme ve významovém vztahu odporovacím (šel domů, kdežto já spěchal k lékaři).

Kniha 7, strana 54

„Většinu dne jsme strávili v bufetu, kdežto dospělí pracovali ve svých kancelářích.“

Zatímco

„Zatímco“ je spojka podřadící. Ve významu „mezitím co“ se realizuje ve významovém vztahu časovém. „Zatímco“ můžeme také užít při kontrastním srovnání ve významu „kdežto“.

Kniha 3, strana 152

„Brankář Red Socks Gregory Heffley si dává pauzu, zatímco středopolař týmu Demon Dawgs James Byron se z padesáti metrů trefuje do jeho brány.“

Zde je právě „zatímco“ užito v kontrastním srovnávání, tedy ve významu „kdežto“.

Bud'

„Bud“ či „bud'to“ je spojkou souřadící, která je realizována ve spojení „bud' (to) – (a) nebo“ či „bud'to – bud'to“ s významem vylučovacím. Čárku můžeme, ale nemusíme psát, záleží na tom, zda je nutné zvolit si pouze jednu z nabízených možností.

Aniž

„Aniž“ se používá jako souřadící slučovací spojka, dnes už pouze knižně. „Aniž“ jako spojka podřadící může sloužit k vyjádření přípustky či způsobu s významem záporným (aniž se nadál, byl na místě).

Kniha 3, strana 191

„Máma má HROZNÝ zlovyk začít vytáčet, aniž by se přesvědčila, jestli telefon nepoužívá někdo jiný, a dneska to udělala taky.“

Ačkoliv

„Ačkoli(v)“ je spojkou podřadící přípustkovou.

Kniha 6, strana 153

„Ještě nikdy jsem zákon neporušil, ačkoli jednou, když jsem byl malý, jsem si MYSLEL, že jo.“

Jakoby

„Jakoby“ je spojkou podřadící, užívanou při srovnání, s významovým odstínem zdánlivosti nebo předstírání (chovat se jakoby lhostejně).

Kniha 3, strana 123

„Pochodoval jsem dál, jakoby nic a doufal jsem, že si ty holky budou myslet, že ty slipy nejsou moje.“

Neboli

„*Neboli*“ je spojkou souřadící s významem identifikačním (podnebí neboli klima).

Kniha 3, strana 101

„*Tuhle táta našel Mannyho deku, neboli cicku, na kanapi.*“

Přestože

„*Přestože*“ je spojkou podřadící přípustkovou ve významu „*ačkoli*“, „*i když*“ či „*třebaže*“.

Či

„*Či*“ je spojkou souřadící, která slouží k vyjádření významového vztahu vylučovacího (musím zjistit, zda telefon funguje, či nikoliv).

3. Český národní korpus

Pro srovnání užívání spojek v psaném textu používám i data Českého národního korpusu. Proto se zde v teoretické části věnuji i jemu.

Co je ČNK¹?

Obecně korpus je soubor počítačově uložených textů, který slouží k jazykovému výzkumu.

„Český národní korpus (ČNK) je akademický projekt zaměřený na budování rozsáhlého počítačového korpusu především psané češtiny. Pracuje na něm Ústav Českého národního korpusu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (ÚČNK). Od svého založení roku 1994 má ÚČNK na starosti budování ČNK, jeho rozvoj a rovněž činnosti související, zvláště v oblasti výuky a pěstování oboru korpusová lingvistika.“²

Z ČNK využívám v práci korpus SKRIPT2012 a SCHOLA2010.

3.1 SKRIPT2012

Tento korpus jsem vybrala proto, že by měl nejlépe zachycovat produkci zamýšlených recipientů textu Kinneyho knih. Zde jsou tedy základní informace ke korpusu SKRIPT2012:

„Korpus SKRIPT obsahuje celkem 708 668 pozic (bez komentářů v závorce 707 511, bez interpunkce 587 857) a zahrnuje přepisy písemných prací českých žáků, které vznikly v souvislosti s jazykovým vyučováním ve školách základních a středních od 5. třídy ZŠ (resp. ekvivalentních ročníků víceletých gymnázií) po poslední ročník gymnázií.. Je to první korpus tohoto typu pro češtinu.

*Jde o projevy mluvčích, kteří si češtinu teprve osvojují; korpus **SKRIPT2012** má tedy povahu korpusu akvizičního a může sloužit jednak výzkumu v oblasti osvojování jazyka (prvního, popř. i jako srovnávací korpus při studiu osvojování češtiny jako jazyka druhého/cizího), jednak pedagogickým účelům.*

Texty byly sbírány v letech 2008–2010, vznikaly ve školním kontextu, tedy ve formálním prostředí; do korpusu byly zařazeny se souhlasem příslušných institucí a jednotlivců.“³

„Korpus SKRIPT2012 obsahuje díky svému zaměření užitečné sociolingvistické a didaktické informace: o sondě, škole, třídě, textu, žáku a učiteli“⁴, což ve své práci využívám. Omezuji zkoumaná data nejprve na texty ze základních škol a později například pouze na žáky páté třídy základní školy. Vycházím ze situace na naší škole, kde se

zdatnější čtenáři ke knihám o Poseroutkovi dostávají výjimečně na konci třetí, většinou ve čtvrté třídě a méně zdatní čtenáři až ve třídě páté. Bohužel data o písemné produkci žáků čtvrtých tříd nejsou součástí korpusu.

O korpusu SKRIPT2012 můžeme zjistit celou řadu statistických dat, která nám pomohou specifikovat, jaká data použít při srovnání s texty knih. Textů žáků ve věku 10-11let je v korpusu celkem 204 a tyto texty obsahují celkem 27031 slov. Z toho je 197 textů se 25208 slovy žáků pátých tříd.

3.2 SCHOLA2010

SCHOLA2010 je korpusem, který zaznamenává jazyk mluvený. Zabývá se mluvenými projevy žáků i učitelů během vyučovacích hodin. Mezi korpusy ČNK je vyjimečný tím, že zachycuje nejen mluvu dospělých, ale i dětí a mládeže.

„Jde o referenční sociolingvisticky nevyvážený korpus poloformální a formální mluvené češtiny o velikosti zhruba 1 milion pozic.“⁵

Ke složení korpusu a obsaženým datům:

*„Korpus SCHOLA2010 tvoří 204 přepisů nahrávek vyučovacích hodin pořizených v letech 2005–2008 na různých místech České republiky, ..., 131 nahrávek bylo nahráno ve středočeské nářeční oblasti, 57 nahrávek ve východomoravské nářeční oblasti, ..., jde tedy i o teritoriálně různorodý jazykový materiál. Přestože nahrávání probíhalo víceméně ve formálním prostředí, v korpusu SCHOLA2010 se vyskytují i rysy běžné mluveného jazyka. V přepisech vyučovacích hodin je vedle spisovné češtiny poměrně často přítomna obecná čeština a objevují se i regionální prvky. V projevech zaznamenaných ve východní části České republiky je zřejmý vliv dialektu (jsou zde i některé archaické nářeční prvky, např. infinitiv s *t'* – zkúšat aj.).*

Učitelé i žáci o nahrávání dopředu věděli, žáci (případně jejich rodiče) souhlasili s nahráváním i s využitím těchto nahrávek pro potřeby Českého národního korpusu a pro výzkumné účely. V korpusu vyučovacích hodin se vyskytuje 2410 jedinečných mluvčích (osob). Celková délka zaznamenaného zvukového materiálu činí 143 h 25 min. Korpus obsahuje 1 046 600 pozic, z toho je 792 764 slov (bez interpunkce a bez komentářů, které jsou v různých závorkách).“⁵

„Pro budování korpusu SCHOLA2010 byly vybrány základní školy, gymnázia a střední odborné školy. Projektu se účastnilo celkem 27 škol (16 pražských a 11 mimopražských) a 115 tříd/skupin. Pokud jde o pedagogy, na nahrávání se podílelo 47 učitelů (20 mužů a 27 žen). V projevech bylo rozpoznáno 2347 jedinečných žáků (jsou v tom zahrnuti i 4 cizí žáci) a 16 cizích dospělých osob (převážně učitelů). U žáků byl zaznamenán věk od 6 do 23 let, věk učitelů se pohybuje od 23 let do 53 let, u cizích dospělých osob do 69 let.“⁵

„V korpusu jsou zastoupeny všechny třídy ZŠ kromě 4. třídy (nahrávání se zde nepodařilo zajistit), všechny třídy víceletých gymnázií a všechny ročníky čtyřletých gymnázií a středních odborných škol. Podle rámcových vzdělávacích plánů (RVP) do něj byly zařazeny všechny základní vyučovací předměty (kromě cizích jazyků a tělocviku) a výběrově i odborné předměty vyučované na středních odborných školách.“⁵

Jak bylo řečeno výše v citaci, opět zde nenajdeme data ze čtvrté třídy, proto se nám hodí, že jsme se již dříve soustředili na třídu pátou.

S korpusem SCHOLA 2010 pracuji obdobně jako s předchozím korpusem SKRIPT 2012. protože data nejdou lépe specifikovat, užívám dat z hodin ze základních škol. Korpus obsahuje záznamy vyučovacích hodin celkem ze 13 základních škol. Dohromady je to 79 vyučovacích hodin. Korpus obsahuje celkem osm sond ze třech různých prvních tříd. Tři sondy jsou ze spojené první až druhé třídy. Osm sond pochází ze dvou různých druhých tříd. Tři různé třetí třídy přispěly do korpusu šesti sondami. Jsou zde zastoupeny čtyři páté třídy, celkem šesti sondami. Šestých tříd je v korpusu šest (celkem 16 sond), sedmých tříd je v korpusu také šest (celkem 9 sond). Osmá a devátá třída jsou také hojně zastoupeny, k výzkumu pro korpus se účastnilo celkem dvanáct osmých tříd, s celkovým počtem 24 sond. Deset devátých tříd přispělo patnácti nahrávkami vyučovacích hodin. K šesté až deváté třídě základní školy jsou připočteny i odpovídající ročníky víceletých gymnázií.

5. V této kapitole jsou použity informace z webu Ústavu Českého národního korpusu.

6. Zdroj: https://ucnk.ff.cuni.cz/co_je_korpus.php

7. Zdroj: wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:skript2012

8. Tamtéž

9. Zdroj: wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:schola2010

Záznamy vyučovacích hodin jsou z těchto skupin předmětů: český jazyk a literatura, matematický a přírodovědný blok, společenskovědní a výchovný blok, informační, technický a profesní blok. V korpusu se nevyskytují nahrávky hodin cizích jazyků a tělesné výchovy.

4. O Denících malého poseroutky

Obecná charakteristika Deníků malého poseroutky

Knihy o poseroutkovi jsou psány velmi jednoduchou formou, děj je v zásadě lineární, občas proložený vzpomínkami hlavního hrdiny. Formou textu, jak již název napovídá, jsou deníkové záznamy. Vizuálně se tvůrci knihy rozhodli tuto formu podpořit volbou písma, které navozuje dojem, že je psané rukou. Dalším grafickým prvkem, který podporuje autentičnost záznamu, je jakoby řádkovaný papír, na který je kniha psaná. Pokud chce autor záznamu něco zdůraznit, užije kapitálky. Co se týče časového zařazení, významnými mezníky jsou vždy nějaké školní akce, Vánoce, Halloween a prázdniny. Celá série knih je psána z perspektivy přibližně jedenáctiletého chlapce, který popisuje své zážitky a především trapasy a průšvihy, do kterých se dostává. Proto je užita ich-forma vyprávění, autor záznamu často kontaktuje i čtenáře a obrací se na ně (např. „*Jestli si ještě vzpomínáte..*“). Text se snaží věrně přiblížit život průměrného chlapce na začátku puberty. Vzhledem k tomu jsou také voleny jazykové prostředky. Kniha je plná humoru. Text je prokládán řadou ilustrací, mnohdy přechází až do komiksové formy. Kniha se čte velmi rychle. Z jazykových prostředků jsou výrazné právě spojky, kterých autor užívá hojně. Jazyk se až blíží k mluvenému slovu. V textu nejsou skoro žádné popisy, proto je zde také užito poměrně málo přídavných jmen a nejsou příliš kvalitativně rozličná. Objevují se zde jazykové prvky z obecné češtiny. V souvětí se často objevují věty příslovečné a podmětné. Autor často na konci věty užívá „*a tak*“.

Řekněme si něco málo k obsahu jednotlivých dílů, abychom si spojili informace o formě s dějem, který je jí zobrazován.

V textu jsou řešeny problémy, do kterých se Greg dostává, ať již svou vinou, či za přispění jeho staršího bratra Rodricka, mladšího bratra Mannyho, a nejlepšího kamaráda Rowleyho. V první knize se Greg nejprve snaží poslechnout si metalové CD svého bratra, na kterém

je ale varování, že není vhodné pro děti. Dále si Greg a Rowley chtějí otevřít vlastní strašidelný dům. Na konci října pak spolu prožívají oslavu Halloweenu. I ve škole na Grega čekají mnohé výzvy, např. když se hodiny tělocviku načas promění ve výuku zápasení a Greg se dostane do dvojice s velmi neoblíbeným spolužákem. Greg se také účastní školního představení, které se nakonec pro něj stane velice trapným zážitkem, a ani oslava Vánoc se nevydaří tak, jak by si náš hrdina přál. Dalším projektem, na kterém pracuje se svým kamarádem Rowleym, je stavba největšího sněhuláka na světě, při níž ale narazí na zákony fyziky a nepochopení jeho otce. Greg chce být, stejně jak všichni kluci jeho věku, ve škole populární, dá se tedy do psaní komiksů a přemýšlí, jak zapracovat na pověsti třídního vtipálka. Po několika dalších problémech se nakonec třídním vtipálkem stane Rowley. V knize je také pěkně vykreslen vztah dvou kamarádů, které po roztržce spojí společné trapné tajemství.

Ve druhé knize Greg opět přemýšlí, jak být populárnější, a vymyslí celoškolní hru, kdy všichni předstírají, že jeden ze spolužáků je neviditelný. Hra ovšem zavání šikanou. Dalším tématem druhé knihy je komunikace s dívkami, ve které je Greg dosti neobratný. Ve snaze být populárnější má Greg velkou radost, když jeho bratr uspořádá doma tajnou párty. Čeká, že se bude moci chlubit tím, že byl na opravdovém mejdanu středoškoláků. Jak je ale pro knihy o poseroutkovi typické, nic nedopadne tak, jak si to hlavní hrdina naplánoval. Ve škole Greg zažívá také klasické dopisování si s kamarádem z ciziny. Zde se velmi dobře odráží školní realita, která je i v našem prostředí známá. S kamarádem Rowleym také hraje hru podobnou velmi rozšířené hře *Dračí doupe*, na popud matky se učí od svého bratra hrát na bicí a pobývá několik dní u dědy. Všechny tyto epizody jsou spojeny se spoustou trapasů a problémů, které Greg přímo přitahuje.

Významná část třetí knihy se zabývá vztahy a hlavně plesem, který je v Gregově škole naplánován na Valentýna. Po škole se rozesílají valentýnky a Greg kalkuluje, jak vyznat lásku spolužačce a zároveň se nedostat do trapné situace, v případě, že ona jeho lásku neopětuje. Další série příhod se týká Gregova působení ve fotbalovém týmu, kam ho donutí chodit otec. Gregovi ale fotbal nejde, většinu času prosedí na lavičce nebo dělá podavače míčů. Aby Greg zmužněl, chce ho otec poslat na léto do vojenské akademie, nakonec se ale spokojí s tím, že Greg bude chodit do skauta. V závěru knihy se Greg rozhodne, že se přestane zaobírat láskou a dívkami vůbec, pak se ale do vedlejší ulice přestěhuje nová dívka, která toto jeho rozhodnutí zvrátí.

Čtvrtá kniha se věnuje letním prázdninám. Greg by chtěl jet k moři, jenže jeho rodina nemá na větší dovolenou peníze. Hlavní hrdina se tedy rozhodne strávit celé léto u počítače nebo koukáním na televizi. To se ale nelíbí jeho matce, takže ho nakonec donutí chodit do městského bazénu. Greg tedy začne chodit s Rowleym do klubového bazénu, kde ale utratí tolik peněz, že si oba chlapci musí najít brigádu, aby dluh splatili. Během této snahy se ale kamarádi rozhádají. Dalším pokusem o to dát je dohromady je dovolená u moře, na kterou jede Rowley s rodinou a bere Grega s sebou. Greg ale zjistí, že je s Rowleyho rodinou u moře hrozná nuda a navíc se dostane opět do dalších průšvihů. Ve čtvrté knize si také Gregova rodina koupí psa, kterého ale později dávají babičce.

V páté knize série se matka rozhodne, že dokončí vysokou školu, takže si najme pomocníci v domácnosti. Greg se také v rámci výuky má jeden den postarat o vajíčko, aby se tak připravoval na budoucí roli otce. Ve škole se Greg nadšeně přihlásí na předmět sexuální výchovy. Jeho nadšení ale netrvá příliš dlouho, protože výuka začne genetickým rozbořem samčích a samičích buněk, což rozhodně není to, čemu by se přihlášení žáci chtěli věnovat.

Děj šesté knihy začíná v období okolo Vánoc, kdy Greg vzpomíná, jak kdysi dostal plastového panáka, který ho měl připravit na příchod mladšího bratra. Tenhle panák náhle zmizel, z čehož Greg podezírá otce, který při sledování toho, jak o panáka pečuje, dostal strach o Gregův vývoj. Greg si za něj našel náhradu v podobě on-line hry E-zvířátka, kde se virtuálně stará o čivavu. Dalším velkým tématem, které v knize Greg řeší, je strategie kdy být hodný, aby dostal od Santy co nejvíce dárků. S kamarádem Rowleym se rozhodnou pořádat svůj vlastní vánoční bazar, protože chtějí vydělat na prodeji smažených kuřecích paliček, které jim tolik chutnají na školním bazaru. Na svůj bazar chtějí upozornit plakáty, které nakreslí na zelené papíry a vylepí je tak nešikovně, že zelenou barvou obarví zeď školy. Škola i policie pak pátrá po neznámých vandalech. Rowley nakonec tlak nevydrží a anonymně se přizná, jenže tak nešikovně, že celá vina padne na Grega. Když už si Greg myslí, že mu za vandalství je policie na stopě, a chce ho i přesto, že již za znečištění školní zdi zaplatili umytím, zatknout, zasype celé město sněhová bouře a odřízne tak Grega a jeho rodinu od okolního světa. V domě dokonce přestane jít elektřina a zásoby jídla jsou malé. Nakonec ale bouře utichne a Greg zjistí, že výpadek elektřiny byl způsoben tím, že si jeho mladší bratr Manny hrál s pojistkami.

V sedmé knize hlavní hrdina vzpomíná na období před narozením a srovnává chování rodičů k němu před narozením a v prvních letech života s jejich chováním k jeho bratru Mannymu. V knize také vystupuje postava strýce Garyho, který je nezaměstnaný, třikrát rozvedený a zadlužený. Potom, co se nechá napálit při koupi špatně natisknutých triček, přijde o domov a bydlí v Gregově rodině. Greg a Rowley si vyzkouší role soukromých detektivů. Můžeme se také dočíst o průběhu školních voleb, kdy vítězství zajistí předvolební slib výměn toaletního papíru za měkčí. Snaha o vyplnění tohoto slibu vede k řadě absurdních situací, kterých je i Greg součástí. Na závěr knihy se uskuteční valentýnský ples, kam nakonec Greg jde s Rowleym a spolužačkou Abigail. Přemýšlí, jak z nechtěné trojice Rowleyho vystrnadit, ale nakonec vše dopadá úplně opačně a Rowley začne s Abigail chodit.

PRAKTICKÁ ČÁST

5. Postup práce v praktické části

V praktické části této diplomové práce se snažím rozebrat z co nejvíce perspektiv situaci užívání spojek okolo fiktivního žáka páté třídy.

Začínám stěžejní částí celé mé práce, a to rozbořem užitých spojek a víceslovných spojovacích výrazů v Denících malého poseroutky. Jejich rozbor mne vedl k dalšímu zkoumání. Snažila jsem se zjistit, jak se užití spojky shodují s jejich užíváním v textech psaných přímo dětmi ve věku čtenářů Kinneyho knih.

Dále jsem se zamýšlela nad tím, co ještě mohu zjistit o kanálech, kterými by se k dítěti-žákovi mohlo praktické užití spojek. Jedním z těchto kanálů, který se dá úspěšně zkoumat a pro učitele češtiny je rozhodně velmi zajímavý, jsou učebnice, ze kterých se žáci učí ve škole. Vybrala jsem si učebnici vlastivědy, která je užívaná na škole, kde působím. Tento obor jsem vybrala proto, že učebnice na rozdíl od jiných obsahovala velké souvislé plochy textu, kde se dalo užití celé řady spojek.

Výsledky tohoto průzkumu mne velmi překvapily a také motivovaly k hledání dalšího kanálu. Užila jsem tedy podruhé Český národní korpus, a sice korpus SCHOLA2010, který se zabývá mluveným projevem v hodinách. Tento projev může být realizován jak žáky, tak i učitelem. Výsledky z tohoto korpusu jsou ale již jen okrajovou částí mé práce, protože se mi nepodařilo je přímo zacílit na žáky páté třídy základní školy, ale jsou zaměřeny širěji, na celou základní školu.

Z kanálů, které na děti působí, jsem se zabývala pouze těmi, které mají nějakou souvislost se školou (buť nepřímou, jako četba například knih). Zcela pomíjím komunikaci mediální a komunikaci v rodině, protože ta se u fiktivního žáka nedá dost dobře zkoumat.

Původní záměr práce (tedy pouhý rozbor textů o poseroutkovi) jsem rozšířila, protože mne k tomu samotná data přímo vybízela. Chtěla jsem se na celou situaci podívat ze širší perspektivy a zacílit celou práci na žáka, buť fiktivního.

5.1 Výskyt spojek v jednotlivých knihách

Nejprve se budeme věnovat spojkám jednoslovným a projdeme si jejich výskyt v jednotlivých knihách série.

5.1.1 1. kniha

V první knize se nejčastěji vyskytuje spojka „a“, a to 496x. Tyto výskyty tvoří 32,19% všech výskytů spojek v knize. Druhou nejčastější spojkou je spojka „že“, která je použita ve 24,14% případů. Můžeme si všimnout, že tyto dvě spojky dávají dohromady přes polovinu výskytů všech spojek. Třetí nejčastější spojkou je „ale“. Ta už má ale podstatně méně výskytů. Objevuje se pouze v 10,90%. Okolo 5% výskytů mají spojky „když“, „aby“ a „takže“. O procento méně se vyskytuje spojka „jenže“ a „protože“. Poloviční počet, tedy přibližně 2% výskytů, mají spojky „nebo“ a „než“. Ostatní spojky se již vyskytují v méně než 1,5% případů. Těchto osm zřídka se vyskytujících spojek tvoří v součtu 5,26% z celkových výskytů. Jedná se o spojky „i“, „jestli“, „jako“, „at“, „kdyby“, „aspoň“, „jenomže“ a „kdežto“. Celkový výskyt všech výše jmenovaných spojek je 1541. Z výše uvedených dat vyplývá, že škála užitých spojek není nijak široká. Velmi často se v textu vyskytuje především „a“ a „že“. Spojky „a“ a „ale“ se zde také často vyskytují jako první člen víceslovných spojovacích výrazů, čemuž se budeme věnovat později.

Spojka	Procentuální výskyt (v %)
a	32,19
že	24,14
ale	10,90
když	5,32
aby	5,00
takže	5,00
jenže	4,02
protože	4,02
nebo	2,14
než	2,01
i	1,43
jestli	1,36
jako	0,91
at'	0,84
kdyby	0,32
aspoň	0,13
jenomže	0,13
kdežto	0,13

5.1.2 2.kniha

V druhé knize se nejčastěji vyskytuje „a“, ve více než 34% případů. Na druhém místě (nad 400 výskytů) se objevuje „že“, které se s 25,68% nejvíce blíží nejčastěji používané spojce v této knize. Jako v ostatních knihách má ve druhé knize výraznější odstup od výše uvedených nejčastějších spojek třetí spojka v pořadí, „ale“, s více než 10% výskytů. Zde tvoří tři nejpoužívanější spojky dohromady 70,54%. Dalších téměř 20% v součtu tvoří přibližně stejným dílem se vyskytující spojky „když“, „aby“, „protože“ a „takže“.

Nad 1,5% výskytů mají ještě spojky: „jestli“, „nebo“, „jenže“ a „než“. Pod 1,5% výskytů má 12 spojek, z nichž se 8 vyskytuje v knize pouze jednou.

Spojka	Procentuální výskyt (v %)
a	34,39
aby	5,17
ačkoliv	0,06
ale	10,47
aniž	0,06
ať	1,10
bud'	0,06
i	0,61
jako	0,30
jakoby	0,06
jenomže	0,12
jenže	1,58
jestli	1,77
kdežto	0,06
kdyby	0,61
když	6,15
nebo	1,70
neboli	0,06
než	1,52
protože	4,32
takže	4,02
vždyť	0,06

zatímco	0,06
že	25,68

5.1.3 3.kniha

Ve třetí knize je opět „a“ užíváno ve více než jedné třetině případů. „Že“ se zde opět realizuje ve zhruba jedné čtvrtině případů. Třetí nejužívanější spojkou je opět spojka „ale“. S 5,89% užitím se spojka „takže“ řadí na čtvrté místo. Následuje spojka „když“, která má stejně jako ve všech předchozích knihách zhruba 5% užití. Méně často než v předchozí knize užívá autor textu spojkou „aby“. „Jenže“ se vyskytuje v 3,85% případech, což je více než dvojnásobkem procent než v knize druhé. Naopak „protože“ se vyskytuje výrazně méně než v předchozích knihách. Nad 1,5% výskytu má ještě spojka „než“. Osm spojek je realizováno v méně než 1,1% celkového užití spojek v celé druhé knize. Těchto osm spojek tvoří dohromady 5,77%. Jde o spojky: „at“, „jestli“, „nebo“, „jenomže“, „i“, „kdyby“, „jako“ a „aspoň“.

Spojka	Procentuální výskyt (v %)
a	34,31
že	25,42
ale	10,34
takže	5,89
když	5,59
aby	4,27
jenže	3,85
protože	2,94
než	1,62
at'	1,02
jestli	1,02
nebo	0,96
jenomže	0,84
i	0,72
kdyby	0,66
jako	0,48
aspoň	0,06

5.1.4 4.kniha

Ve čtvrté knize je stejně jako v knihách předešlých neužívanější spojkou spojka „a“. Z dříve jmenovaných má ale ve čtvrté knize nejmenší procento výskytu, a to 31,99%. Spojka „že“ opět představuje zhruba 25% užití. Třetí nejčastější spojkou je opět spojka „ale“. Následuje jí spojka „když“, která má ale ve čtvrté knize o více než půl procenta vyšší výskyt než v knihách předchozích. Zajímavá je pozice spojky „protože“ jako páté neužívanější. Vyskytuje se ve 4,76% případů, což je výrazně více než v první a třetí knize. Spojka „aby“ je šestou neužívanější a má v této knize zhruba stejné procento užití jako v knize předešlé. Spojka „jenže“ je užitá v 3,22% případů. Procentuálně méně než v ostatních knihách se vyskytuje spojka „takže“. Výrazně více autor užívá spojky „at“, která oproti předchozím výskytům v 0,84% (kniha první), 1,04% (kniha druhá) a 1,02% (kniha třetí), se v knize čtvrté vyskytuje v 2,23% případů. Podobná situace je i u spojky „jestli“. Rozdíl v jejím užití je mezi druhou a čtvrtou knihou více než dvojnásobný. Nad 1,5% užití se dostávají ještě dvě spojky, a to „nebo“ a „než“. Pod 1,5% užití má pouze 5 spojek, jsou to: „kdyby“, „i“, „jenomže“, „jako“ a „kdežto“. Tyto spojky se dohromady vyskytují pouze v 1,92% užití.

Spojka	Procentuální výskyt (v %)
a	31,99
že	25,56
ale	10,77
když	6,56
protože	4,76
aby	4,39
jenže	3,22
takže	2,97
at'	2,23
jestli	2,10
nebo	1,92
kdyby	1,61
i	0,80
jenomže	0,37
jako	0,31
kdežto	0,06

5.1.5 5.kniha

V páté knize se první dvě nejčastěji užívané spojky neliší od knih předchozích. Opět se tedy jedná o „a“ (31,88%) a „že“ (26,11%). Na rozdíl od všech předchozích knih se zde výrazně méně vyskytuje spojka „ale“. V páté knize se vyskytuje v 6,76% případů, zatímco v ostatních knihách je její výskyt nad 10 % (v první knize 10,90%; v druhé knize 10,48%; v třetí knize 10,34%; a ve čtvrté knize 10,77%). Čtvrtou nejužívanější spojkou v páté knize je spojka „protože“, která se na této pozici v předchozích knihách nevyskytovala. Procentuální zastoupení jejího užití je v knihách velice různorodé. V první knize je užitá ve 4,02% případů, v druhé ve 4,13%, ve třetí 2,94% a ve čtvrté 4,76%. V knize páté je „protože“ užitá dokonce v 6,49% celkových výskytů spojek. Těmito výskyty spojka „protože“ předčila i spojkou „když“, která je jinak v knihách o malém poseroutkovi velmi hojná. Nad 1,5% procenta výskytů mají další čtyři spojky, a to: „jenže“ (2,92%), „nebo“ (2,85%), „jestli“ (1,92%), a „než“ (1,92%). Ostatních devět spojek tvoří dohromady 3,58% všech výskytů. Jsou to spojky „at“, „i“, „kdyby“, „jenomže“, „aspoň“, „jako“, „či“, „kdežto“, „zatímco“.

Spojka	Procentuální výskyt (v %)
a	31,88
že	26,11
ale	6,76
protože	6,49
když	6,43
aby	5,17
takže	3,98
jenže	2,92
nebo	2,85
jestli	1,92
než	1,92
at'	0,99
i	0,99
kdyby	0,60
jenomže	0,46
aspoň	0,20
jako	0,13
či	0,07
kdežto	0,07
zatímco	0,07

5.1.6 6.kniha

V šesté knize se „a“ vyskytuje opět nejčastěji a opět ve více než 30% případů. „Že“ se v této knize vyskytuje výrazně méně než v knihách předchozích. Je sice druhou nejčastější spojkou, ale celkově je užito pouze ve 22,89% výskytů. Naopak spojka „ale“ je užita výrazně více než ve všech předchozích knihách. Je dokonce zastoupena ve dvojnásobku procent než v knize páté. Tyto tři nejužívanější spojky tvoří dohromady 68,51%, což je například o 1,5% méně než v knize třetí. Čtvrtou nejužívanější spojkou, stejně jako v knize druhé a čtvrté, je spojka „když“. Je zastoupena v 6,45%. „Protože“ se vyskytuje v 5,69%. Velmi podobné výskyty jako v předchozích knihách má spojka „aby“. Nad 1,5% výskytů mají ještě spojky: „takže“, „jenže“, „jestli“ a „nebo“. Pod 1,5% výskytů má 10 spojek, které dohromady tvoří 5,40% všech výskytů spojek v šesté knize. Mezi tyto spojky patří: „at“, „než“, „i“, „kdyby“, „jenomže“, „jako“, „ačkoliv“, „aspoň“, „bud“ a „zatímco“.

Spojka	Procentuální výskyt (v %)
a	32,31
že	22,89
ale	13,31
když	6,45
protože	5,69
aby	4,47
takže	3,49
jenže	2,44
jestli	1,86
nebo	1,69
at'	1,34
než	1,22
i	1,05
kdyby	0,93
jenomže	0,41
jako	0,23
ačkoliv	0,06
aspoň	0,06
bud'	0,06
zatímco	0,06

5.1.7 7. kniha

V sedmé knize zůstává nejčastější spojkou spojka „a“. Je následována spojkami „že“ a „ale“ s 23,77% a 10,92%. Čtvrtou nejužívanější spojkou je stejně jako v knize předchozí „když“, které ale má pod 6% výskytů. Téměř totožný počet výskytů mají spojky „aby“ a „protože“. Ještě dvě spojky mají výraznější procentuální podíl. Jde o spojky „takže“ a „jenže“. „Takže“ se vyskytuje v 4,52% , „jenže“ v 3,94% případů. Zbylé spojky mají už pod 2% výskytů. Nad 1% výskytů mají spojky „nebo“, „jestli“, „než“, „i“. Zbylých devět spojek má pod 1% výskytu. Jde o spojky: „at“, „kdyby“, „jako“, „aniž by“, „aspoň“, „bud“, „jenomže“, „kdežto“ a „přestože“.

Spojka	Procentuální výskyt (v %)
a	31,52
že	23,77
ale	10,92
když	5,94
aby	5,36
protože	5,30
takže	4,52
jenže	3,94
nebo	1,81
jestli	1,74
než	1,74
i	1,10
at'	0,78
kdyby	0,71
jako	0,45
aniž by	0,06
aspoň	0,06
bud'	0,06
jenomže	0,06
kdežto	0,06
přestože	0,06

Obecně lze říci, že autor si udržuje svůj autorský styl, pro který je typické především užití spojek „a“, „že“ a „ale“. K výskytu spojky „a“ je nutno ještě dodat, že se velmi často spojuje do víceslovných spojovacích výrazů. Stejná situace platí i pro spojkou „ale“. Obě tyto spojky také autor velmi často používá na začátku věty. Spojka „že“ se na začátku věty

téměř nevyskytuje. Bližší pohled na tyto aspekty výskytu spojek nalezneme v následujících kapitolách. Celkový obsah spojek

Celkem se v knihách vyskytuje 12376 spojek. Zdálo by se to jako velký počet spojek, ale je třeba uvést, že kvalitativně nejsou příliš rozmanité. Nejčastěji užívaná spojka „a“ má 4087 výskytů. „A“ se také vyskytuje nejčastěji ve všech knihách. Je nejproduktivnější z hlediska tvorby víceslovných forem spojek. Mezi ně patří spojení: „a aby“, „a ani“, „a at“, „a dokonce“, „a dokonce i“, „a i když“, „a jednak“, „a jestli“, „a kdyby“, „a kdykoliv“, „a když“, „a krom“, „a kromě“, „a kvůli“, „a nebo“, „a nejenže“, „a než“, „a podle“, „a proto“, „a proto, že“, „a protože“, „a tak“, „a tak kdyby“, „a tak když“, „a to proto, že“, „a za druhé“, „a zadruhé“, „a zatímco“, „a že“, „a že jestli“, „a že kdyby“ a „a že když“.

Následuje „že“, které se vyskytuje celkem 3075krát. Spolu s „a“ jsou tedy tyto dvě spojky 53% všech výskytů spojek v knihách.

Třetí nejužívanější spojkou je spojka „ale“, která má oproti předchozímu „že“ ale méně než polovinu jeho výskytů, a to celkem 1306.

Spojky „že“ a „ale“ se také ve všech knihách vyskytují na druhém a třetím místě, co do počtu užití.

Pokud budeme zkoumat výskyt jednotlivých spojek vzhledem k celkovému počtu užitých spojek, vyjde nám procentuální vyjádření, které pak bude možné srovnat s daty z jiných zdrojů. Toto procentuální zastoupení můžeme vidět v následující tabulce:

Spojka	Kolikrát se v knihách vyskytly	Procentuální zastoupení (v%)
a	4087	33,02
že	3075	24,85
ale	1306	10,55
když	744	6,01
aby	603	4,87
protože	581	4,69
takže	523	4,23
jenže	372	3,01
nebo	226	1,83
jestli	208	1,68
než	203	1,64
ať	145	1,17
i	108	0,87
kdyby	82	0,66
jako	49	0,40
jenomže	39	0,32
kdežto	9	0,07
zatímco	4	0,03
aniž	2	0,02

bud'	2	0,02
jakoby	2	0,02
neboli	2	0,02
aniž by	1	0,01
ačkoliv	1	0,01
přestože	1	0,01
či	1	0,01

5.2 Podíl jednotlivých výskytů na začátku a uprostřed věty

5.2.1 Kniha 1

V první knize série se vyskytuje celkem 1666 spojek. Na začátku věty se objevuje spojka či víceslovný spojovací výraz celkem 315krát, což je 18,9% ze všech výskytů.

Nejvíce je na začátku věty zastoupena spojka „jenže“. Toto užití je typické pro celou sérii knih Jeffa Kinneyho. Spojka „jenže“ patří mezi deset nejčastěji se vyskytujících spojek v textu první knihy série. Z celkového počtu 62 případů se je v 69% užita na začátku věty.

Ve více než polovině případů (54%) se na začátku věty objevuje spojka „když“. Ta je čtvrtou nejužívanější spojkou v textu.

Dále se v polovině či ve většině případů na začátku věty vyskytují tyto spojky „jenomže“ (50%) a „kdyby“ (60%).

Na začátku věty se vůbec nevyskytují dvě z deseti nejčastějších spojek, a to „že“ a „aby“. Mezi další spojky, které se vůbec na začátku věty nevyskytují, patří: „i“, „jako“ a „kdežto“. Sedmou nejužívanější spojkou v této knize je spojka „protože“. Ta se vyskytuje na začátku věty také poměrně výjimečně, a to v 5% případů.

Z celkového počtu spojek jsou 153 výskyty zastoupeny víceslovné spojovací výrazy, což je 9,1%. Tyto výskyty jsou především realizovány výrazy, kde první část tvoří spojka „ale“ a „a“.

Na jejich škálu se můžeme podívat zde v tabulce:

Spojovací výraz s „a“ jako prvním členem	Počet výskytů
A ani	2
A jestli	1
A kdyby	3
A když	10

A kromě	1
A proto	1
A za druhé	1
A zatímco	1
A že	1
Ale aby	1
Ale ani	1
Ale aspoň	1
Ale ať	1
Ale jestli	2
Ale kdykoli	1
Ale když	4
Ale než	1
Ale že	1

Už v této tabulce můžeme vidět výrazně vyšší výskyt výrazů, kde druhý člen je realizován spojkou „*když*“. To se projevuje i ve spojeních „*i když*“ a „*jenže když*“ (obě po osmi výskytech).

5.2.2 Kniha 2

Při pohledu na tabulku níže se nabízí jako významné hledisko 15% výskytu na začátku věty. V tom případě sem spadá 9 spojek. Je zajímavé, že je až na devátém místě spojka „A“, která je v ostatních knihách podstatně méně častá na začátku věty. Nejčastěji se na začátku věty vyskytují tyto spojky: „jenomže“ (92,9%), „jenže“ (71,9%), „kdyby“ (54,5%), „takže“ (54,1%), „když“ (50,5%) a „a“ (17%). Posledně jmenovaná spojka „a“ má celkově nejvyšší výskyt v této knize, ale jak vidno, je na začátku věty používána relativně málo. Další spojky se na začátku věty vyskytují výrazně méně. Druhou spojkou, která se v této knize vyskytuje velmi hojně, je spojka „že“, kde je rozdíl oproti použití na začátku věty ještě markantnější, v úvodu věty se vyskytuje pouze v 1,2% případů, tedy s výjimkou čtyřech spojek, které se nevyskytují na začátku věty vůbec, jde o úplně nejnižší výskyt v úvodu věty.

Také zde se obdobně nevyskytují vůbec na začátku věty spojky „at“, „i“, „jako“, a „jako by“, jejichž počet výskytů v knize je také celkově malý.

Celkový procentuální přehled užití spojek na začátku věty vzhledem k jejich celkovému užití v knize:

Spojka	Procentuální zastoupení užití na začátku věty (%)
a	17
aby	2,8
ale	43
at'	0
i	0
jako	0
jako by	0

jenomže	92,9
jenže	71,9
jestli	29,4
kdyby	54,5
když	50,5
nebo	12,5
než	3,7
protože	6,1
takže	54,1
že	1,2

5.2.3 Kniha 3

V třetí knize série se vyskytuje celkem 1643 spojek. Na začátku věty se objevuje spojka či víceslovný spojovací výraz celkem 197krát, což je 12% ze všech výskytů.

Nejvíce jsou na začátku věty zastoupeny přibližně stejnou měrou tři spojky „a“, „když“ a „ale“. Za zmínku stojí dále výskyt v úvodu věty u spojky „takže“ (33,33% ze 66 výskytů) a „jenže“ (50% z 26 celkových výskytů). Těchto pět spojek je při použití na začátku věty ve velkém odstupu od ostatních 19 spojek, z nichž se na začátku věty objevuje už pouze 5 spojek, jak je vidět v tabulce níže. Škála vůbec se nevyskytujících nebo jedenkrát zastoupených spojek je velmi široká a velmi se podobá ostatním knihám.

Na přesný výskyt všech spojek se můžeme podívat zde v tabulce:

a	9,2
aby	2,35
ale	28,49
aniž	0
jenomže	50
jenže	50
jestli	3,45
kdyby	20
když	51,49
takže	33,33
ačkoliv	0
ať	0
bud'	0
i	0
jako	0
kdežto	0
jakoby	0
nebo	0
neboli	0
než	0
protože	0
vždyť	0
zatímco	0
že	0,71

5.2.4 Kniha 4

Výrazněji nad polovinu výskytů na začátku věty se pohybují jen „jenomže“ (67%) a „jenže“ (62%). Spojka „jenomže“ se zde vyskytuje mnohem vícekrát uprostřed věty než např. v druhé či sedmé knize.

Kolem poloviny výskytů uprostřed a na začátku věty se pohybují tyto spojky: „kdyby“ (54%), „když“ (53%) a „ale“ (43%). To zhruba odpovídá výskytům v ostatních knihách.

Celkový procentuální přehled užití spojek na začátku věty vzhledem k jejich celkovému užití v knize:

Spojka	Procentuální užití na začátku věty (%)
A	9
Aby	1
Ale	43
Ať	3
I	0
Jako	0
Jako by	0
Jenomže	67

Jenže	62
Jestli	9
Kdežto	0
Kdyby	54
Když	53
Nebo	0
Než	4
Protože	1
Takže	31
Že	0

Ve čtvrté knize najdeme celou řadu víceslovných spojovacích výrazů na začátku vět. Nejproduktivnější v tomto smyslu je spojka „a“, která vytváří první člen většiny těchto spojení. Jedná se o spojení: „a dokonce“, „a jak“, „a kdyby“, „a kdykoliv“, „a krom“, „a nejenže“, „a taky že“ a „a zadruhé“. Tato spojení se objevují v této pozici jednou. Spojení „a když“ je užito na začátku věty dokonce šestkrát.

Další velmi produktivní spojkou v tomto smyslu je spojka „ale“. Jednou se vyskytuje ve spojeních „ale aby“, „ale když“ a „ale než“, opakovaně ve spojení „ale jestli“, „ale že“ a „ale když“, přičemž „ale když“ je nejproduktivnějším víceslovným spojovacím výrazem užívaným na začátku vět v celé knize.

Dalšími spojkami, které se řadí za sebe na začátku vět, jsou „dokonce“ (tvoří „dokonce i když“), „jenže“ („jenže když“, „jenže než“) a „takže“ („takže i když“, „takže kdykoliv“).

5.2.5 Kniha 5

Mezi deseti nejčastěji se vyskytujícími spojkami se objevuje i několik spojek, které jsou ve většině případů na začátku vět. „Ale“ se vyskytuje na začátku věty v 70% případů. To je výrazně více než například v druhé, čtvrté či sedmé knize série. Celkově je spojka „ale“ třetí nejužívanější spojkou v této knize.

Spojka „jenže“ také patří mezi deset nejužívanějších spojek v této knize. Na začátku věty se vyskytuje v 66% případů. Vysoký výskyt „jenže“ na začátku věty je pro knihy o poseroutkovi typický.

V nadpoloviční většině výskytů jsou na začátku věty užity spojky „jenomže“ a „když“. „Jenomže“ v 57% výskytů a „když“ v 51%.

Na začátku věty se nevyskytují spojky „ať“, „či“, „i“, „jako“, „jako by“, „kdežto“, „kvůli“ a „zatímco“. Jejich celkový výskyt je ale velmi nízký.

Spojky „že“ a „aby“ patří mezi nejužívanější. Na začátku věty se „že“ vůbec nevyskytuje, „aby“ pouze v 1% případů.

Celkový procentuální přehled užití spojek na začátku věty vzhledem k jejich celkovému užití v knize:

Spojka	Procentuální užití na začátku věty (%)
a	12
aby	1
ale	70
ať	0
či	0
i	0
jako	0
jako by	0
jenomže	57

jenže	69
jestli	7
kdežto	0
kdyby	11
když	51
nebo	7
než	3
protože	3
takže	37
zatímco	0
že	0

V páté knize série se objevuje pouze zhruba jedna třetina víceslovných spojovacích výrazů na začátku věty. Nejproduktivnější první částí těchto spojení je opět „a“ a druhým členem „když“ a „jestli“. Jednou se v knize vyskytuje „a aby“, „a ať“, „ale jestli“, „ale kdyby“, „protože jestli“,

„protože tak, jak“, „tak když“ a „takže zatímco“. Opakovaně zde najdeme „a jestli“ (2), „a když“ (6), „ale když“ (7) a „takže když“ (3).

5.2.6 Kniha 6

Z častěji se objevujících se spojek se v této knize vyskytuje ve většině případů na začátku věty pouze spojka „jenže“, a to v 67%. V necelé polovině výskytů se objevuje na začátku věty „když“ (47%).

Zřídka se vyskytující spojka „jenomže“ je ale téměř vždy na začátku věty (v 86% případů).

Celkový procentuální přehled užití spojek na začátku věty vzhledem k jejich celkovému užití v knize:

Spojka	Procentuální užití na začátku věty (%)
a	7
aby	0
ačkoliv	0
ale	38
ať	0
bud'	0
i	6
jako	0
jenomže	86

jenže	67
jestli	6
kdyby	13
když	47
nebo	0
než	29
protože	3
takže	37
zatímco	0
že	0

Zato se zde na začátku vět objevuje celá řada víceslovných spojovacích výrazů.

Jednou se v knize objevuje „a jednak“, „a kdyby“, „i tak ale“, „proto, že“, „protože at“, „protože jestli“, „takže kdyby“ a „takže než“. Mezi dvěma až třemi výskyty má spojení „a že“, „a jestli“ a „ale kdyby“.

Častěji se vyskytují hlavně víceslovná spojení se spojkou „když“, a to „a když“, „jenže když“, „takže když“ a „i když“. Úplně nejčastěji se objevuje spojení „ale když“.

5.2.7 Kniha 7

V knize „*Páté kolo u vozu*“ se dvě spojky vyskytují pouze na začátku věty. Tyto spojky mají nejčastěji jen pár výskytů. Jedná se o spojky „*jenomže*“ a „*přestože*“

Mezi deseti nejužívanějšími spojkami v sedmé knize se pouze jedna vyskytuje častěji na začátku než uprostřed věty. Jedná se o spojku „*jenže*“. „*Jenže*“ se objevuje na začátku věty v 74% případech.

Další často užívané spojky se vyskytují přibližně v polovině případů na začátku i uprostřed věty, a to „*když*“ (49%) a „*takže*“ (43%).

Spojka „*že*“ je druhou nejčastěji se vyskytující spojkou v této knize. Vyskytuje se celkem 368krát. Na začátku věty se ale „*že*“ nevyskytuje nikdy.

Podobně velký rozdíl mezi výskyty uprostřed a na začátku věty má spojka „*aby*“. Vyskytuje se na začátku věty pouze ve 2% případech. „*Nebo*“ také patří mezi deset spojek s nevyšším výskytem, na začátku se vyskytuje pouze v necelých 4%. Spojka „*protože*“ je v knize zastoupena 82krát, na začátku věty se ale nevyskytuje vůbec.

Celkový procentuální přehled užití spojek na začátku věty vzhledem k jejich celkovému užití v knize:

Spojka	Procentuální užití na začátku věty (%)
A	7
Aby	2
Ale	28
Ani	0
Aniž by	0
At'	8
Bud'	0
I	0
Jako	0
Jako by	0

Jenomže	100
Jenže	74
Jestli	4
Kdežto	0
Kdyby	27
Když	49
Nebo	4
Než	0
Protože	0
Přestože	100
Takže	43
Že	0

Sedmá kniha obsahuje celou řadu víceslovných spojovacích výrazů, ale pouze necelá čtvrtina z nich se vyskytuje na začátku vět. Čtyři z těchto spojení se vyskytují opakovaně. Jsou to: „*a*

když“, „*a že*“, „*ale když*“ a „*takže když*“. Pouze jednou se vyskytují tato spojení: „*a ani*“, „*a nebo*“, „*a než*“, „*ale i kdyby*“, „*ale než*“, „*když ale*“, „*proto, že*“, „*přesto ale*“, „*takže bud*“, „*takže proto*“ a „*teda jestli*“. Opět se jako nejproduktivnější ukazuje spojka „*a*“ jako první člen a „*když*“ jako druhý.

5.3 Celkový přehled výskytů spojek na začátku věty

Celkově se ve všech sedmi knihách objevuje 13442 spojek. Na začátku vět se vyskytuje 2097 jednoslovných spojek. Nejčastější takto užitou je „*ale*“ s 487 výskyty. Je také nejčastěji se vyskytující spojkou na začátku věty ve čtvrté, páté, šesté i sedmé knize série. Druhou nejfrekventovanější spojkou na začátku věty je „*a*“. Nejužívanější je v první, druhé a třetí Kinneyho knize. V páté knize je druhou nejužívanější, ve čtvrté a šesté je třetí, v sedmé knize dokonce čtvrtá za „*ale*“, „*jenže*“ a „*když*“. Celkový počet výskytů „*a*“ na začátku věty je 430. „*Když*“ se objevuje 382krát. Mimo druhou knihu, kde se více než „*když*“ vyskytuje ještě „*takže*“, se vždy „*když*“ objevuje mezi prvními třemi nejčastějšími spojkami užívanými na začátku vět. Mezi 200 a 300 výskytů mají v celé sérii dvě spojky: „*jenže*“ a „*takže*“.

Ostatní spojky mají výrazně méně výskytů, dohromady 8,7%.

Víceslovných spojovacích výrazů je v knihách 1071, z toho 285 je užito na začátku věty.

Stabilně vysoký výskyt ve všech knihách mají spojení „*a když*“ a „*ale když*“. Prvních pět nejužívanějších spojení je realizováno vždy tak, že druhým členem je spojka „*když*“. Jsou to spojení „*a když*“, „*ale když*“, „*takže když*“ a „*jenže když*“ a „*i když*“. Jejich výskyty celkem jsou 54% všech víceslovných výskytů. Ne zcela zanedbatelné jsou ještě výskyty „*a jestli*“, „*ale jestli*“, „*a zadruhé*“ a „*a že*“. Těchto deset nejčastěji se vyskytujících víceslovných spojovacích výrazů tvoří 65% všech výskytů. Přitom je takových spojení celkem 68. Spojení, která se v knihách vyskytují pouze jednou, je celkem 37. Jedná se o tato spojení: „*a at*“, „*a dokonce*“, „*a i když*“, „*a jednak*“, „*a kdykoliv*“, „*a nebo*“, „*a nejenže*“, „*a proto*“, „*a zatímco*“, „*ale ani*“, „*ale aspoň*“, „*ale at*“, „*ale i kdyby*“, „*ale kdykoli*“, „*ale protože*“, „*dokonce ani*“, „*dokonce i když*“, „*i tak ale*“, „*jenomže když*“, „*jenže ani*“, „*jenže kdyby*“, „*kdyby aspoň*“, „*když ale*“, „*protože at*“, „*protože tak, jak*“, „*přesto ale*“, „*tak když*“, „*tak proto*“, „*tak, že*“, „*takže bud*“, „*takže i kdyby*“, „*takže kdykoliv*“, „*takže než*“, „*takže proto*“, „*takže zatímco*“, „*teda jestli*“ a „*tedy dokud*“.

Kvalitativně se situace v jednotlivých knihách výrazně liší. „I když“ se v první a druhé knize vyskytuje mezi nejčastěji užívanými spojeními. V ostatních knihách je ale jeho výskyt zcela zanedbatelný. „Takže když“ se ve druhé a sedmé knize objevuje na prvním místě co do počtu výskytů. Mezi čtyřmi nejčastějšími spojeními se vyskytuje ve třetí, páté a šesté knize. Ve zbylých dvou knihách se nevyskytuje vůbec. Obdobná situace je u spojení „a jestli“, „ale že“ a „jenže když“.

5.4 Víceslovné spojovací výrazy

5.4.1 První kniha

Nejčastějším víceslovným spojovacím výrazem v první knize je „a když“. Vyskytuje se v 11,04% výskytů všech víceslovných spojovacích výrazů. Druhým nejčastějším výrazem je „a že“ s 9,09% výskytů. Na dalších pozicích s častým výskytem se objevují opět výrazy, kde je druhým členem spojka „když“. Jedná se o tyto výrazy: „i když“, „jenže když“, „že když“ a „ale když“. Dalším častým spojením je spojení „proto, že“. Nad 1,5% výskytů mají ještě tato spojení: „že jestli“, „a tak“, „že kdyby“, „a kdyby“ a „protože jestli“. Mnoho víceslovných spojovacích výrazů se v první knize vyskytuje dvakrát, což odpovídá 1,3%. Jsou to tyto výrazy: „a ani“, „a proto“, „ale aby“, „ale jestli“, „ale že“, „dokonce i“, „nebo aspoň“, „protože kdyby“, „tak, jak“, „takže když“ a „že i“. Celkově se v první knize vyskytuje 59 různých víceslovných spojovacích výrazů. Většina z nich jsou takové výrazy, kde první část tvoří spojka „a“ (14 výrazů) a „ale“ (10 výrazů). S prvním členem „a“ jsou to: „a aby“, „a ani“, „a ať“, „a jestli“, „a kdyby“, „a když“, „a kromě“, „a než“, „a proto“, „a tak“, „a za druhé“, „a zatímco“, „a že“ a „a že jestli“. S prvním členem „ale“ jde o: „ale aby“, „ale ani“, „ale asi“, „ale aspoň“, „ale ať“, „ale jestli“, „ale kdyby“, „ale kdykoli“, „ale když“, „ale než“, „ale že“. Víceslovné spojovací výrazy, začínající spojkou „že“, jsou také hojně zastoupeny, a to šestkrát. Druhým členem je velmi často „když“ a „kdyby“. Celou škálu víceslovných spojovacích výrazů, které se v první knize objevují, můžeme najít v tabulce níže.

Spojka	Procentuální zastoupení (v%)
a když	11,04
a že	9,09
i když	8,44
jenže když	6,49
že když	5,19
ale když	4,55
proto, že	4,55
že jestli	3,25
a tak	2,60
že kdyby	2,60
a kdyby	1,95
protože jestli	1,95
a ani	1,30
a proto	1,30

ale aby	1,30
ale jestli	1,30
ale že	1,30
dokonce i	1,30
nebo aspoň	1,30
protože kdyby	1,30
tak, jak	1,30
takže když	1,30
že i	1,30
a aby	0,65
a ať	0,65
a jestli	0,65
a kromě	0,65
a než	0,65
a za druhé	0,65
a zatímco	0,65
a že jestli	0,65

ale ani	0,65
ale asi	0,65
ale aspoň	0,65
ale at'	0,65
ale kdyby	0,65
ale kdykoli	0,65
ale než	0,65
ani když	0,65
aspoň když	0,65
dokonce ani	0,65
jako aby	0,65
jenom když	0,65
jenže ani	0,65
jenže kdyby	0,65
jenže než	0,65

nebo jestli	0,65
nebo tak	0,65
než aby	0,65
proto, aby	0,65
protože jak	0,65
tak aspoň	0,65
tak proto	0,65
tak, aby	0,65
tak, ale kdyby	0,65
takže jestli	0,65
takže kdyby	0,65
tedy dokud	0,65
že ani	0,65
že aspoň	0,65

5.4.2 Druhá kniha

Druhá kniha obsahuje 29 různých víceslovných spojovacích výrazů. Spojovací výrazy se zde opakují mnohem častěji než v předchozích dvou knihách. Nejčastějším spojovacím výrazem je opět „a že“, které má téměř třikrát větší výskyt než v knize druhé. I druhý spojovací výraz je velmi výrazně zastoupen. Jde o „a když“. Mezi prvních devět nejčastěji se vyskytujících výrazů patří pět, v nichž je druhou částí spojka „když“. Jsou to: „a když“, „že když“, „ale když“, „takže když“ a „i když“. „Že“, jako druhá část víceslovného spojovacího výrazu se mezi devíti nejčastějšími objevuje třikrát. Zbylý výraz, kde se „že“ a „ani když“ neuplatňuje, je „a tak“. Nad 1% výskytu mají ještě tyto výrazy: „že jestli“, „a ať“, „a jestli“, „a zadruhé“ a „a než“. Ve třetí knize se vyskytuje celkem 10 víceslovných spojovacích výrazů, kdy první částí je „a“. Tyto výskyty jsou nadpoloviční většinou všech víceslovných spojovacích výrazů ve třetí knize. Jde o: „a aby“, „a ani“, „a ať“, „a jestli“, „a když“, „a krom“, „a než“, „a tak“, „a za druhé“ a „a že“. Celou škálu víceslovných spojovacích výrazů, které se v třetí knize objevují, můžeme najít v tabulce níže.

Spojka	Procentuální zastoupení (v%)
a že	16,48
a když	14,20
proto, že	7,39
že když	7,39
a tak	6,82
ale když	5,68
tak, že	5,68
takže když	5,68
i když	4,55
že jestli	3,41
a ať	2,27
a jestli	2,27
a zadruhé	2,27
a než	1,70
a ani	1,14
a krom	1,14
ale i když	1,14
ale to, že	1,14
ani a	1,14
až když	1,14
jenže když	1,14
tak aby	1,14
tak, až	1,14
tak, jak	1,14

a aby	0,57
ale že	0,57
dokonce ani když	0,57
protože když	0,57
že kdyby	0,57

5.4.3 Třetí kniha

Třetí kniha obsahuje nejčastěji víceslovné spojovací výrazy s prvním členem „a“. Jsou to například „a aby“, „a jestli“, „a at“, „a když“, „a krom“, „a než“ a „a že“. Dále se vyskytují tři výrazy s prvním členem „ale“ („ale i když“, „ale když“, „ale že“). Osmkrát se zde vyskytuje víceslovný spojovací výraz „proto, že“. Také „tak“ je často užito například ve výrazech „tak, až“, „tak, jak“ a „tak, že“. Čtyři spojovací výrazy tvoří první člen „že“. Jsou to „že by“, „že jestli“, „že kdyby“, „že když“.

5.4.4 Čtvrtá kniha

Ve čtvrté knize je taktéž nejčastějším spojovacím výrazem „a že“, které se vyskytuje v 17,20% případů. Následují ho spojovací výrazy, kde druhým členem je „když“, a to: „a když“, „že když“ a „ale když“. Dále se častěji ještě vyskytují výrazy: „ale že“, „i když“, „proto, že“ a „že jestli“. První čtyři nejčastěji se vyskytující výrazy jsou mezi deseti nejčastějšími výrazy i v knize první. Ve čtvrté knize je zajímavé „ale že“, které se v předchozích knihách tak hojně nevyskytovalo. Ve čtvrté knize se vyskytuje celkem v 5,10%, v knize třetí v 0,57%, v knize druhé ve 2,03% a v knize první 1,30%. Nad 1,5% výskytu mají ještě tyto víceslovné spojovací výrazy: „ale ani“, „a tak“, „ale než“, „a jestli“ a „a kdyby“. Ve čtvrté knize se vyskytuje celkem 49 různých víceslovných spojovacích výrazů. Výrazů, kde je prvním členem „a“, je celkem 12, a jsou to: „a dokonce“, „a jestli“, „a kdyby“, „a kdykoliv“, „a když“, „a krom“, „a nejenže“, „a než“, „a tak“, „a taky že“, „a za druhé“ a „a že“. V deseti výrazech se vyskytuje jako první člen „ale“. Jsou to: „ale aby“, „ale ani“, „ale aspoň“, „ale i tak“, „ale jestli“, „ale když“, „ale když pak“, „ale než“, „ale protože“, „ale že“. Ve čtvrté knize se také velmi hojně vyskytuje jako první člen spojka „že“, a to nejvíce ze všech předchozích knih. Jsou to: „že aby“, „že ani“, „že dokud“, „že i“, „že jestli“, „že kdyby“ a „že když“. Celou škálu víceslovných spojovacích výrazů, které se ve čtvrté knize objevují, můžeme najít v tabulce níže.

Spojka	Procentuální zastoupení (v%)
a že	17,20
a když	11,46
že když	5,73
ale když	5,10
ale že	5,10
i když	5,10
proto, že	4,46
že jestli	4,46
ale ani	3,82
a tak	2,55
ale než	2,55
a jestli	1,91
a kdyby	1,91
ale jestli	1,27
ale protože	1,27
dokonce i	1,27
jenže když	1,27
protože kdyby	1,27
protože když	1,27
tak, jak	1,27

tak, že	1,27
že kdyby	1,27
a dokonce	0,64
a kdykoliv	0,64
a krom	0,64
a nejenže	0,64
a než	0,64
a taky že	0,64
a za druhé	0,64
ale aby	0,64
ale aspoň	0,64
ale i tak	0,64
ale když pak	0,64
dokonce i když	0,64
jenomže když	0,64
jenže než	0,64
nebo aspoň	0,64
než aby	0,64
než když	0,64
protože jestli	0,64
tak at'	0,64
tak když	0,64
takže i když	0,64
takže jestli	0,64
takže kdykoliv	0,64
že aby	0,64
že ani	0,64
že dokud	0,64
že i	0,64

5.4.5 Pátá kniha

I v této knize je nejčastěji používaných spojení „a že“. Je přítomno v 15,91% výskytů. Následují ho tři spojení s druhým členem spojkou „když“. Jsou to spojení: „a když“, „že když“ a „ale když“. Tyto čtyři víceslovné spojovací výrazy dávají dohromady 37,88% všech výskytů. Nad 1,5% výskytů má celá řada, celkem 19, víceslovných spojení. Pátá kniha obsahuje celkem 45 víceslovných spojovacích výrazů. Z toho 14 obsahuje jako první člen spojkou „a“. Jsou to: „a aby“, „a ani“, „a at'", „a i když“, „a jestli“, „a když“, „a podle“, „a proto“, „a tak“, „a tak kdyby“, „a taky že“, „a to, že“, „a že“ a „a že by“. Spojkou „ale“ v páté knize začíná šest víceslovných

výrazů. Ale spojkou „že“ začíná sedm spojovacích výrazů. To se v přechozích knihách nestalo, aby měla více výskytů jako první člen spojka „že“.

Celou škálu víceslovných spojovacích výrazů, které se v páté knize objevují, můžeme najít v tabulce níže.

Spojka	Procentuální zastoupení (v%)
a že	15,91
a když	9,09
že když	6,82
ale když	6,06
proto, že	4,55
a jestli	3,79
a tak	3,79
protože když	3,79
takže když	3,79
ale jestli	3,03
ale, že	3,03
že jestli	3,03
i když	2,27
jenže když	2,27
tak, jak	2,27
že kdyby	2,27
a ani	1,52
protože jestli	1,52
tak, že	1,52
a aby	0,76
a ať	0,76
a i když	0,76
a podle	0,76
a proto	0,76
a tak kdyby	0,76
a taky že	0,76
a to, že	0,76
a že by	0,76
ale kdyby	0,76
ale podle	0,76
ale, že kdyby	0,76
ani proto, že	0,76
jenže kdyby	0,76
nebo kvůli	0,76
nebo že	0,76
než když	0,76
proto, aby	0,76
protože tak, jak	0,76
tak když	0,76

takže aspoň	0,76
takže zatímco	0,76
že aby	0,76
že i kdyby	0,76
že podle	0,76
že přece	0,76

5.4.6 Šestá kniha

V šesté knize je opět nejčastěji použit víceslovný spojovací výraz „a že“. A to dokonce ve 22,22% výskytu. To je nejvíce ze všech knih. Další dva nejčastěji používané výrazy jsou „a když“ a „ale když“. Dohromady tyto tři výrazy dávají 27,89% výskytu všech víceslovných spojovacích výrazů. Zajímavá je zde čtvrtá pozice co do počtu užití. Zde je totiž výraz „a jestli“, který se v ostatních knihách sice vyskytoval, ale nevyšší na šesté pozici, a to v knize páté s 3,79%, což odpovídá 5 reálných užitím. V šesté knize bylo „a jestli“ dokonce použito osmkrát. Dále se vyskytují opět čtyři výrazy, v nichž je druhým členem spojka „když“. Jsou to: „že když“, „i když“, „protože když“ a „jenže když“. V šesté knize se vyskytuje celkem 38 různých spojovacích výrazů. 14 z nich tvoří jako první první člen spojka „a“. Spojka „ale“, jako první člen se zde vyskytuje pouze ve třech výrazech, spojka „že“ ve čtyřech. Celou škálu víceslovných spojovacích výrazů, které se v šesté knize objevují, můžeme najít v tabulce níže.

Spojka	Procentuální zastoupení (v%)
a že	22,22
a když	9,15
ale když	6,54
a jestli	5,23
že když	5,23
i když	4,58
protože když	4,58
jenže když	3,92
proto, že	3,27
tak, že	3,27
a tak	2,61
a tak když	2,61
takže když	2,61
že jestli	2,61
ale že	1,96
proto, aby	1,96
a ani	1,31
a proto	1,31
ale kdyby	1,31
nebo že	1,31
že kdyby	1,31
a ať	0,65
a dokonce	0,65
a dokonce i	0,65
a jednak	0,65
a kdyby	0,65
a proto, že	0,65
a protože	0,65
i tak ale	0,65

jako že	0,65
protože at'	0,65
protože jestli	0,65
tak jestli	0,65
tak, že když	0,65
takže i	0,65
takže kdyby	0,65
takže než	0,65
že i když	0,65

5.4.7 Sedmá kniha

Sedmá kniha je velmi zajímavá tím, že se zde dva nejčastější spojovací výrazy vyskytují téměř ve shodném procentu výskytů. Těmito výrazy jsou opět „a že“ a „a když“. Třetím nejčastějším spojovacím výrazem je „že když“. V dalších pěti výrazech dle četnosti jsou zastoupeny tři výrazy, kdy druhým členem je „když“. Jsou to: „takže když“, „ale když“ a „i když“. Nad 1,5% výskytu má dalších 10 víceslovných spojovacích výrazů. V sedmé knize se vyskytuje celkem 51 víceslovných spojovacích výrazů, z toho obsahuje jako první člen spojku „a“, sedm spojku „ale“ a pět spojku „že“. V sedmé knize se vyskytují dokonce tři víceslovné spojovací výrazy, které začínají slovem „dokonce“. Jsou to „dokonce ani“, „dokonce i“ a „dokonce i když“. Celou škálu víceslovných spojovacích výrazů, které se v sedmé knize objevují, můžeme najít v tabulce níže.

Spojka	Procentuální zastoupení (v%)
a že	11,92
a když	11,26
že když	6,62
a tak	4,64
takže když	4,64
tak, že	3,97
ale když	3,31
i když	3,31
že jestli	3,31
že kdyby	3,31
a než	2,65
ale že	2,65
jenže když	2,65
proto, že	2,65
a jestli	1,99
ale, že	1,99
dokonce i	1,99
protože kdyby	1,99
a proto	1,32
ale než	1,32
i tak	1,32
nebo jestli	1,32
protože když	1,32
a ani	0,66
a ať	0,66
a i když	0,66
a kdyby	0,66
a nebo	0,66
a to proto, že	0,66
a zadruhé	0,66

a že kdyby	0,66
ale aspoň	0,66
ale i kdyby	0,66
ale protože	0,66
dokonce ani	0,66
dokonce i když	0,66
jako kdyby	0,66
jenže než	0,66
jenže pokud	0,66
když ale	0,66
než aby	0,66
než když	0,66
proto, aby	0,66
protože jestli	0,66
přesto ale	0,66
tak, jak	0,66
takže buď	0,66
takže proto	0,66
teda jestli	0,66
že ale	0,66
že než	0,66

Nejhojněji se víceslovné spojovací výrazy vyskytují ve třetí knize série. A to 176x. Vzpomeneme-li si, že ve třetí knize bylo celkem 1664 spojek, takže po sečtení vidíme, že víceslovné spojovací výrazy tvoří pouze 9,57%. Nejširší škálu víceslovných spojovacích výrazů užil autor v knize první.

5.5 Výskyty spojek v učebnici pro pátý ročník

Jak jsem již výše uvedla, pro svůj výzkum situace užívání spojek v učebnici jsem si zvolila učebnici Heleny Mandelové *Moje vlast je v Evropě*, učebnici vlastivědy pro pátý ročník ZŠ. Tato učebnice obsahuje mnoho delších učebních textů, převyprávěných bájí a mýtů, řadu ilustrací a fotografií a jiných grafických prvků. V prvních dvou třetinách učebnice se vyskytují převážně učební texty bez většího množství citací. V poslední třetině je celá řada textů s citacemi a převyprávění příběhů z různých mytologií. Toto rozdělení ovlivňuje i použité spojky. V první části se téměř nevyskytují jiné spojky než „a“, „i“ a „nebo“. Podívejme se na kompletní seznam užívaných spojek v následující tabulce.

Spojka	Procentuální zastoupení v celkovém počtu v učebnici se vyskytujících spojek (v %)
a	53,25
i	20,36
nebo	8,31
že	4,44
ale	3,41
aby	2,80
když	2,10
jako	1,45
než	0,89
ani	0,47
alespoň	0,37
protože	0,37

avšak	0,33
však	0,23
jestliže	0,14
neboť	0,14
takže	0,14
či	0,09
ať	0,09
zda	0,09
ačkoliv	0,05
aneb	0,05
aniž by	0,05
aspoň	0,05
nejenže	0,05
přece	0,05
přestože	0,05
tedy	0,05
vždyť	0,05

Všimněme si, že spojky „a“ a „že“ tvoří 73,61% všech spojek v učebnici. V konkrétních číslech je to 1140 výskytů „a“ a 436 výskytů „že“. Vidíme, jak je učebnice kvalitativně na spojky velmi chudá. Užívá sice řadu spojek, které se v knihách o poseroutkovi nevyskytují, ale jejich výskyt je tak sporadický, že si žáci sotva všimnou, že se v textu nějaká ne tak užívaná spojka objevila. Navíc jde v naprosté většině případů o výskyt v závěru knihy v příbězích.

Ráda bych ještě uvedla, že tato analýza nemá být kritikou učebnice. Je to pouze konstatování situace. Učebnice si klade za cíl předat informace jednoduchou a dobře pochopitelnou formou. K tomuto cíli jí pochopitelně nejlépe slouží spojky hojně užívané, žákům důvěrně známé a

významově jasné. Přitom jsou učebnice dále materiály, se kterými se žák často setkává a které jistě také mohou formovat jeho jazyk.

Srovnejme tato data s daty Českého národního korpusu (dále ČNK).

5.6 Užívání spojek dle vybraných dat ČNK

5.6.1 Korpus SKRIPT2012

Z Českého národního korpusu pracuji s daty SKRIPT 2012. Vybrala jsem spojky vyskytující se v sérii knih Deník malého poseroutky a srovnávám jejich výskyt v textech žáků základní školy, žáků ve věku 10 a 11 let a žáků pátých tříd. Pro toto srovnání užívám jejich procentuálního zastoupení, aby byla data srovnatelná. Získám tím tedy jejich procentuální zastoupení v souboru spojek z knih. Uváděná procenta se nijak nevztahují k celkovému počtu slov v dané části korpusu ani k celkovému výskytu spojek v něm. Tato data není možné získat, protože slova textů korpusu nejsou označena jejich slovním druhem a vyhledání spojek je nemožné vzhledem k tomu, že jako spojka může vystupovat řada slov, která nabývají platnosti především jiných slovních druhů. Příkladem takového slova může být slovo „tak“, které je v knihách i textech žáků hojně užíváno, není ale předmětem této práce určovat slovní druh všech výskytů slova „tak“ v korpusu, takže není ve srovnání uváděno.

Zde je tabulka i s procentuálními výskyty spojek, kterými se budeme při srovnávání s daty z korpusu zabývat:

Spojka	Procentuální zastoupení (v %)
a	33,01
že	24,83
ale	10,55
když	6,03
aby	4,87
protože	4,69
takže	4,22
jenže	3,00
nebo	1,83
jestli	1,68
než	1,64
ať	1,17

i	0,87
kdyby	0,67
jako	0,40
jenomže	0,31
kdežto	0,07
zatímco	0,03
bud'	0,02
jakoby	0,02
aniž	0,02
ačkoliv	0,02
neboli	0,02
aniž by	0,01
přestože	0,01
či	0,01

5.6.1.1 Písemné práce žáků základních škol

Těchto písemných prací je v korpusu 481 z celkového počtu 72200 slov. Mezi nejčastěji užívané spojky v těchto textech je „a“ a „že“. „A“ se vyskytuje celkově 3338krát, což je 53,95% celkového výskytu spojek ve všech textech žáků základní školy. Spojka „že“ se vyskytuje výrazně méně, a to 689krát. Tyto výskyty tvoří 11,14% celkových výskytů spojek.

Následují spojky „ale“, „když“ a „i“. Z celkovým počtem 464 výskytů je „ale“ třetí nejužívanější spojkou. Tyto výskyty tvoří 7,50% celkového počtu. Poměrně často se v textech vyskytuje i „když“ a „i“, spojka „když“ v 6,35% případů a „i“ v 4,90%.

Nad 100 výskytů, tedy nad 2% výskytů ze všech vybraných spojek, mají další čtyři spojky. Mezi to spojky patří „jako“, „protože“, „aby“ a „nebo“.

Zbylé spojky se vyskytují velmi sporadicky a jsou celkově použity pouze v 3,49% z celkových výskytů. Těchto 3,49% je rozloženo mezi 17 spojek.

Můžeme tedy pozorovat, že spojky „a“ a „že“ jsou nejčastěji užívané jak v textech Deníků poseroutky, tak v produkci žáků základní školy.

Na třetím až pátém místě co do užívání se v obou případech vyskytují spojky „ale“ a „když“.

Velice zajímavé je velmi časté používání spojky „i“ v textech žáků základní školy. Na rozdíl od textů knih, kde se „i“ řadí mezi méně užívané spojky. Podobně je to i se slovem „jako“.

Spojka „protože“ má také poněkud méně výskytů v textech žáků než v textu knih. K obdobné situaci dochází u spojky „aby“. „Jestli“ je ve dvojnásobném procentuálním zastoupení užito v textu knih.

Naopak zhruba stejně užívané je v obou souborech textů „nebo“.

Spojka	Procentuální zastoupení v součtu výskytů vybraných spojek (v %)
a	53,95
že	11,14
ale	7,50
když	6,35

i	4,90
jako	4,30
protože	3,33
aby	2,86
nebo	2,18
jestli	0,84
než	0,79
ať	0,40
takže	0,40

kdyby	0,32
jenže	0,19
bud'	0,11
jenomže	0,08
jakoby	0,08
přestože	0,05
zatímco	0,03

neboli	0,03
aniž by	0,03
aniž	0,03
či	0,03
ačkoliv	0,03
kdežto	0,02

5.6.1.2 Písemné práce žáků ve věku od deseti do jedenácti let

Dalším zkoumaným souborem dat jsou data z písemných prací deseti až jedenáctiletých žáků. Prací žáků ve věku 10 let je v korpusu 120 a obsahují celkem 16532 slov. Počet prací jedenáctiletých žáků je 84 a obsahují celkem 10499 slov.

Mezi těmito žáky je opět nejužívanější spojka „a“, která opět tvoří více než polovinu výskytů (54,69%) všech spojek, které jsou užity v knihách o Gregu Heffleyovi. Druhou nejužívanější spojkou je opět spojka „že“, která má ale tentokrát více výskytů než v textech všech žáků základních škol, a to 14,10%. Třetí nejužívanější spojkou je „ale“ s 7,83% celkových výskytů. Stejně jako při zkoumání dat z písemných prací žáků základní školy i u deseti až jedenáctiletých žáků je čtvrtou nejužívanější spojkou „když“. Výrazněji se zde realizuje spojka „protože“ (ve 4,02% oproti předchozím 3,33%). Naopak méně žáci užívají spojku „i“. Nad 1% užití mají ještě další čtyři spojky, a to „aby“, „nebo“, „jako“ a „jestli“. Další spojky už mají pod 1% celkových výskytů.

Můžeme si tedy všimnout, že kvalitativně jsou data z obou sledovaných skupin obdobná. Vzhledem k textu knih jsou první dvě nejužívanější spojky totožné, další tři se liší pouze vzájemným pořadím. Méně než v knize je užívaná spojka „aby“ i spojka „protože“. Autor také často používá spojku „takže“, kterou žáci téměř neužívají. Obdobná situace je u spojky „jenže“.

Spojka	Procentuální zastoupení v součtu výskytů vybraných spojek (v %)
a	54,69
že	14,10
ale	7,83
když	5,82
protože	4,02

i	3,32
aby	3,28
nebo	1,93
jako	1,85
jestli	1,03
než	0,78
ať	0,49
takže	0,41
jenže	0,12

kdyby	0,08
bud'	0,04
jenomže	0,04
zatímco	0,04
neboli	0,04
aniž by	0,04

aniž	0,04
jakoby	0,00
přestože	0,00
či	0,00
ačkoliv	0,00
kdežto	0,00

5.6.1.3 Písemné práce žáků pátých tříd základní školy

Pokud hledání v korpusu zacílíme pouze na žáky pátých tříd základní školy, získáme velice podobné výsledky jako v předchozích dvou průzkumech. Opět je nejužívanější spojkou „a“ s 53,13% užití. Druhou nejužívanější spojkou je spojka „že“, která má ale oproti dvěma předchozím skupinám v této skupině nejvíce užití, a to 15,38% z celkového počtu 2347 výskytů vybraných spojek. Třetí spojkou dle počtu výskytů je „ale“ s 7,80% výskytů. O více než 2% nižší počet celkových výskytů má, podobně jako v ostatních skupinách i v knihách Jeffa Kinneyho, spojka „když“. Následují spojky „protože“, „aby“, „i“ a „nebo“. „I“ má opět výrazně více výskytů v textech žáků než v knihách o malém poseroutkovi. Podobný počet výskytů jako v knihách má spojka „nebo“. Výrazně více se v korpusu vyskytovala spojka „jako“.

Spojka	Procentuální zastoupení v součtu výskytů vybraných spojek (v %)
a	53,13
že	15,38
ale	7,80
když	5,79
protože	4,01
aby	3,28
i	2,85
nebo	2,39
jako	2,13
jestli	1,24
než	0,64
ať	0,51

takže	0,34
jenže	0,13
kdyby	0,09
bud'	0,09
jenomže	0,04
zatímco	0,04
neboli	0,04
aniž by	0,04
aniž	0,04
jakoby	0,00
přestože	0,00
či	0,00
ačkoliv	0,00
kdežto	0,00

Shrnutí dat

Kvalitativně jsou nejužívanější spojky v námi vybraných vzorcích dat z korpusu a v knihách velmi podobné.

5.6.2 Korpus SCHOLA 2010

Jak jsem již uvedla v teoretické části, z korpusu SCHOLA 2010 užívám data z vyučovacích hodin realizovaných na základních školách. Opět jsem využila seznam spojek vyskytujících se v Denících malého poseroutky, a vyhledala jsem je v korpusu s omezením pouze vyučovací hodiny ze základních škol. Ještě připomínám, že procentuální výskyty, o kterých se budeme bavit níže, se vztahují pouze k celkovému počtu výskytů vybraných spojek. Nejde tedy o procento užití všech spojek. Touto problematikou jsem se již zabývala výše v části popisu práce s korpusem SKRIPT 2012.

V nahrávkách vyučovacích hodin bylo opět nejčastěji užíváno „a“, a to ve 38,87%. Druhou nejčastější spojkou je opět „že“. Tím ale podobnost s předchozím využívaným korpusem končí. V mluvených textech je třetí nepoužívanější spojkou „jako“. Je ale třeba uvést, že „jako“ se velmi často užívá jako slovní vata, takže nelze zcela jistě říci, které z těchto výskytů jsou opravdu spojky. Velmi často je také užíváno „ale“ (podobně jako v korpusu písemných prací žáků). Spojka „protože“ se v mluveném i psaném projevu vyskytuje v 5,08% případů.

Nad 3% výskytu mají ještě čtyři spojky: „nebo“, „když“, „takže“, „i“. Nad 1% se vyskytují už pouze dvě spojky, a to: „aby“ a „než“. Výskyty ostatních spojek jsou již zanedbatelné. Vůbec se v nahrávkách vyučovacích hodin ze základních škol nevyskytly spojky: „neboli“, „aniž by“ a „přestože“. Tyto spojky jsou také málo užívané v knihách o poseroutkovi a ani žáci je ve svých písemných pracích téměř nepoužili. Jak si ale můžeme všimnout výše, ve vybrané učebnici je několikanásobně použita spojka „i“ než ve vlastní výuce. Spojka „nebo“ je téměř dvakrát tolik užívaná v učebnici, než ve výuce, a žáci ji ve svých písemných textech užívají pouze v cca 2% případů, což je o 75% méně, než je užívaná v učebnici. Velice výrazně více než v učebnici je v nahrávkách vyučovacích hodin užitá spojka „ale“. Naopak podobné výskyty má spojka „aby“. „Když“ je více než dvakrát častěji užito při vyučovacích hodinách než v textu učebnic. Ze srovnání textu učebnice a zápisu z vyučovacích hodin je nejzajímavější, že spojka „a“, kterou bychom předpokládali jako typickou pro mluvený projev, je v hodinách užitá

v 38,87% , ale v učebnici je mnohem častější. Jak jsme si již říkali výše, je tam zastoupená v 53,25%.

Kompletní výsledky dat z korpusu můžeme najít v tabulce níže.

Spojky	Procentuální zastoupení (v %)
a	38,87
že	13,68
jako	10,11
ale	8,90
protože	5,08
nebo	4,97
když	4,33
takže	3,51
i	3,31
aby	2,33
než	1,62
jakoby	0,97
jestli	0,49
ať	0,48
kdyby	0,48
jenže	0,29
jenomže	0,16
bud'	0,16
či	0,16
kdežto	0,03
ačkoliv	0,03
zatímco	0,02
aniž	0,02
neboli	0,00
aniž by	0,00
přestože	0,00

6. Závěr

Závěrem bych ráda uvedla, že mne velmi překvapilo, jak málo spojek obsahovala vybraná učebnice.

Myslím, že by situace v učebnicích stála za další zkoumání. Nejen z hlediska spojek, ale také z hlediska například užitých přídavných jmen.

Velmi mne potěšilo, že tam, kde bych čekala nejvyšší zastoupení spojky „a“, tedy v mluvených projevech ve vyučovacích hodinách, nebyl nijak výrazně vyšší než v knihách.

Zdá se, že svým vysokým výskytem v knihách mohou některé spojky (i přes celkovou jazykovou jednoduchost textů) slovní zásobu žáků obohacovat. Jedná se například o „jenže“.

Stejně jako v textech samotných žáků se v knihách nejčastěji vyskytují spojky „a“, „že“ a „ale“.

7. Seznam použité literatury

Šebesta, K. – Goláňová, H. – Křen, M. – Procházka, P.: SCHOLA2010: korpus mluvené češtiny ve škole – přepisy nahrávek vyučovacích hodin na českých základních a středních školách. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2010. Dostupný z

WWW: <http://www.korpus.cz>

Šebesta, K. – Goláňová, H. – Jelínek, T. - Jelínková, B. – Křen, M. – Letafková, J. – Procházka, P. – Skoumalová, H.: SKRIPT2012: akviziční korpus psané češtiny – přepisy písemných prací žáků základních a středních škol v ČR. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

NEKULA, Marek, Zdenka RUSÍNOVÁ a Petr KARLÍK. Příruční mluvnice češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-134-4.

Data Slovníku spisovné češtiny a Slovníku spisovného jazyka českého dostupná na: prirucka.ujc.cas.cz

Kinney, J.: Deník malého poseroutky: Zápisky Grega Heffleyho. CoBoo, Praha 2010

Kinney, J.: Deník malého poseroutky: Rodrick je king. CoBoo, Praha 2010

Kinney, J.: Deník malého poseroutky: Poslední kapka. CoBoo, Praha 2010

Kinney, J.: Deník malého poseroutky: Psí život. CoBoo, Praha 2010

Kinney, J.: Deník malého poseroutky: Ošklivá pravda. CoBoo, Praha 2010

Kinney, J.: Deník malého poseroutky: Ponorková nemoc. CoBoo, Praha 2010

Kinney, J.: Deník malého poseroutky: Páté kolo u vozu. CoBoo, Praha 2010

Mandelová, H.: Moje vlast je v Evropě. Dialog, Liberec 2008 ISBN 978-80-86761-88-6

<https://ucnk.ff.cuni.cz>

www.mlp.cz

www.kosmas.cz

8. Resumé

Práce se zbývá distribucí spojek v prvních sedmi knihách Jeffa Kinneyho Deníky malého poseroutky. Dále pro srovnání analyzuje spojky užívané v knihách s jejich užitím ve vyučovacích hodinách (pomocí korpusu SCHOLA2010) a písemných pracích žáků (korpus SKRIPT2012). Pro srovnání zkoumá i situaci v učebnici vlastivědy pro pátý ročník Moje vlast je v Evropě.

Dále zkoumá, jak a jaké víceslovné spojovací výrazy jsou v textech knih použity. Věnuje se i jednotlivým spojkám a jejich užití na začátku či uprostřed věty.

Cílem práce je analyzovat, jaké spojky nejčastěji slyší, čte a užívá fiktivní žák páté třídy kanály, které jsou bezprostředně spojené se školou.

Práce se nezabývá kanály mediálními ani komunikací v rodině.

Analyzované knihy mohou obohacovat slovní zásobu dětí, protože obsahují širokou školu víceslovných spojovacích výrazů.

V textu knih i v textech žáků jsou nejužívanějšími spojkami „a“, „že“ a „ale“.

V učebnici se naopak vyskytuje obrovské množství spojek „a“ a „i“.

9. Abstract

This thesis describe distribution of conjunction in the first seven books “Diary of a Wimpy kid”. It compare and analyse those conjunctions with its usage in school lessons (through one part of a Czech national corpus - SCHOLA2010) and with text from students (through a corpus SKRIPT2012). I compare also the situation with conjunctions distribution in the textbook for 5th grade students named *More vlast je v Evropě*.

It also research how and which one of multiword conjunction are in these texts used.

It also shows, which conjunctions are used like a first member of the sentence.

This thesis may analyse, which conjunctions hears, reads and uses a fictitious 5th grade student. It should be connect with a school. This thesis ignore a language situation in the family and medial communication.

Analysed books may enrich students vocabulary, because it contents huge number of multiword conjunction.

The most using conjunctions in books and students text are “a”, “že” and “ale”.

The textbook contains huge number of “a” and “i”.

10. Klíčová slova

Spojky, víceslovné spojovací výrazy, Deník malého poseroutky, SKRIPT2012, SCHOLA2010, výskyt